

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 ตอน และตอนที่ 5 เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัย ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน และตอนสุดท้ายเสนอ กรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัย

1. ความจำเป็นที่ต้องมีการสังเคราะห์งานวิจัย

ในอดีตเมื่อปริมาณงานวิจัยมีไม่มากนัก นักวิจัยมักบูรณาการข้อค้นพบจากการวิจัยต่าง ๆ โดยการอ่านรายงานการวิจัยแล้วจับประเด็นที่เป็นผลสรุปของงานวิจัยออกมาในรูปการบรรยาย ผลการบูรณาการในลักษณะการบรรยายนี้มักมีความแตกต่างกันตามประเภท ตามความรู้และความเชี่ยวชาญในการจับประเด็นตลอดจนจุดเน้นของผู้สังเคราะห์ (อุทุมพร จามรมาน, 2527)

ปัจจุบันปริมาณงานวิจัยมีมากขึ้น การที่ผู้วิจัยอ่านงานวิจัยแล้วสรุปประเด็นอย่างที่เคยปฏิบัติมานั้น อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนเนื่องมาจากตัวผู้วิจัยที่ต้องอ่านงานวิจัยจำนวนมาก และไม่มีหลักเกณฑ์ที่ใช้สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัยเหล่านั้น ดังนั้นการสังเคราะห์งานวิจัยที่เป็นระบบจึงมีความจำเป็นมากขึ้น

สุพัฒน์ สุกมลสันต์ (2534) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ดังนี้

1. การมีงานวิจัยจำนวนมากแต่ไม่ได้นำผลการวิจัยมาใช้ ถือได้ว่าเป็นการสูญเสียค่าทางการลงทุนทั้งนี้เกิดจากความไม่สมบูรณ์ของงานวิจัย สถานภาพของผู้ทำวิจัย และความจำกัดทางผลการวิจัยรวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดายเพราะได้มีการลงทุนเกี่ยวกับการวิจัยปีละเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการลงทุนด้านเวลาและสติปัญญาของผู้ทำวิจัยด้วย

2. งานวิจัยที่ได้ทำในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีความแตกต่างกันมากในเรื่องของวิธีการวิจัย เนื้อหาการวิจัย กลุ่มตัวอย่างหรือการวิเคราะห์ข้อมูล จึงยังไม่ทำให้เกิดผลกระทบ (impact) ต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างจริงจัง และอาจมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่มีเนื้อหาการวิจัยที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่ยังไม่มีความใคร่ครวญวิจัย สรุปว่าผลการวิจัยที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นการยากแก่ผู้ที่จะนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ด้วยความมั่นใจได้

3. การมีงานวิจัยเป็นจำนวนมากอาจก่อให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนในเรื่องของการวิจัยได้ง่าย เพราะผู้วิจัยต่างแหล่งกัน หรือต่างเวลากันอาจมีความสนใจทำวิจัยเรื่องเดียวกันหรือเรื่องที่คล้ายคลึงกันมากในเวลาที่แตกต่างกันมาก หรือด้วยเหตุผลที่ไม่สมควรที่จะต้องกระทำการวิจัยซ้ำ ทั้งนี้เพราะผู้ทำวิจัยไม่ทราบว่าได้มีผู้อื่นได้ทำการวิจัยเรื่องทำนองดังกล่าวแล้ว อาจเพราะขาดแหล่งค้นคว้าที่ครอบคลุมงานวิจัยในวงกว้าง

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ สุณา ณ สุโหลง (2545) ที่กล่าวว่า ความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัยมีเพิ่มมากขึ้นเพราะปัจจุบันรายงานการวิจัยเพิ่มขึ้นมากมายหลากหลายและรวดเร็ว งานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาปัญหาเดียวกันโดยใช้รูปแบบการวิจัยคล้ายกันแต่ใช้กลุ่มตัวอย่างต่างกัน ผลการวิจัยมีทั้งสอดคล้องกันและขัดแย้งกัน เป็นผลทำให้ผู้วิจัยสืบเนื่องและผู้ต้องการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยเกิดความสับสนและไม่สามารถหาข้อสรุปได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อนักวิจัยหลายท่านที่ให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์งานวิจัยและพยายามพัฒนาวิธีการวิเคราะห์งานวิจัยให้เป็นระบบ มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ เพื่อให้ได้ผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยสืบเนื่องและการนำผลการวิจัยไปสร้างความเจริญให้กับสังคมอย่างแท้จริง

2. ความหมายการสังเคราะห์งานวิจัย

ความหมายการสังเคราะห์

การสังเคราะห์ (synthesis) หมายถึง การนำส่วนย่อยมาประกอบเข้าด้วยกันจนเกิดสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การบรรยายความรู้สึกโดยการนำคำต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน หรือการทำงานบางอย่าง จนเกิดผลโดยมาจากการประชุม ระดมสมอง หรือการสร้างทฤษฎีใหม่ โดยการเชื่อมโยงทฤษฎีเก่าเข้าด้วยกัน เป็นต้น (อุทุมพร จามรมาน, 2531)

ความหมายการสังเคราะห์งานวิจัย

นางลักษณ วิรัชชัย (2542) ได้ให้ความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย (research synthesis) หรือการปริทัศน์งานวิจัย (research review) ไว้ว่า เป็นระเบียบวิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตอบปัญหาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาวิจัยนั้น ๆ มาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ หรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบให้ได้คำตอบปัญหาวิจัยที่ต้องการ

3. พัฒนาการของวิธีการสังเคราะห์งานวิจัย

อุทุมพร จามรमान (2527) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 เป็นการนำผลวิจัยมารวมกัน มี 2 ลักษณะ คือ การนำบทคัดย่อหรือผลสรุปของงานวิจัยแต่ละเรื่องมาวางเรียงต่อกัน การนำเสนอในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้อ่านทราบแต่เพียงว่า ใคร ทำอะไร อย่างไร ได้ผลอย่างไร ลักษณะที่สองเป็นการอ่านรายงานการวิจัยจนเกิดความเข้าใจและนำผลการวิจัยมาเชื่อมโยงกับข้อปัญหาเพื่อให้ได้ความรู้ว่า ใครทำอะไร ได้ผลอย่างไร และ อยู่ตรงไหนของหัวข้อใหญ่นั้น

ระยะที่ 2 เป็นการเริ่มนำสถิติมาวิเคราะห์ ระยะนี้เริ่มมีการใช้ตัวเลข ความถี่ ได้แก่ วิธีการนับคะแนนเสียง (vote counting method) ใช้การนับจำนวนงานวิจัยจำแนกตามผลการทดสอบสมมติฐาน

ระยะที่ 3 เป็นการเน้นที่ค่ามากน้อยของผล เป็นการสังเคราะห์หาขนาดของอิทธิพล (effect size) หรือที่เรียกเทคนิคนี้ว่า การวิเคราะห์เมตต้า (meta-analysis) เป็นการนำวิธีการสถิติมาประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยเพื่อหาข้อสรุปอย่างมีระบบ

4. ประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัย

การสังเคราะห์จำแนกได้ 2 ประเภทคือ การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative synthesis) กับ การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative synthesis)

4.1 การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative synthesis)

การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (เชิงคุณลักษณะ) เชิงบรรยาย หรือการปริทัศน์งานวิจัยแบบพรรณนา (narration) หมายถึงการอ่านรายงานการวิจัยแล้วนำมาสรุปเข้าด้วยกัน ซึ่งจะพบจากบทที่ 2 ในวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษายกได้หัวข้อว่า วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง (review of literature) การสังเคราะห์เชิงคุณภาพวิธีนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน วิธีการสังเคราะห์ใช้หลักการสรุปย่อรายงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่อง จากนั้นนักวิจัยพิจารณาเปรียบเทียบผลการวิจัยแต่ละเรื่องว่ามีส่วนเหมือนหรือต่างอย่างไร แล้ววิเคราะห์ว่าความแตกต่างของผลการวิจัยระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่องนั้นเป็นเพราะงานวิจัยมีลักษณะต่างกันอย่างไร โดยกำหนดประเด็นว่าจะพิจารณาจากตัวลักษณะงานวิจัยด้านใดในการสังเคราะห์ (อุทุมพร จามรमान, 2531 และ นางลักษณ วิรัชชัย, 2542)

Noblit และ Hare (1988) ได้เสนอแนวทางการสังเคราะห์งานวิจัยประเภทการสังเคราะห์คุณลักษณะ โดยเรียกว่าการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน (meta-ethnography research)

Meta-ethnography เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีลักษณะของการอธิบายการตีความหมาย จุดประสงค์ของการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่ก่อให้เกิดการทำนายทฤษฎี แต่ทำให้เข้าใจธรรมชาติ สภาพแวดล้อม เข้าใจข้อค้นพบ เนื้อหาของสิ่งต่าง ๆ และวัฒนธรรมภายใต้สิ่งที่ต้องคำนึงถึงได้ง่ายขึ้นไม่เฉลี่ยผลลัพธ์ไปยังขนาดอิทธิพล (effect size) อย่างที่ทำในการวิเคราะห์อภิมาน ซึ่งจะกล่าวถึงในการสังเคราะห์เชิงปริมาณต่อไป (Sandelowski, 1997 อ้างถึงใน Suri, 1999 และ Beck, 2001) วัตถุประสงค์ของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานตามแนวคิดของ Noblit และ Hare (1988) มี 5 ประการ ประการแรก เพื่อปริทัศน์วรรณคดีที่มีการตีความหมายเพิ่มขึ้น ประการที่สอง เพื่อวิพากษ์สิ่งที่เป็นหลักฐานหรือข้อมูลสำหรับการวิจัย ประการที่สาม เพื่อเปรียบเทียบงานวิจัยแต่ละเรื่องอย่างเป็นระบบให้ได้ข้อสรุปรวมจากงานวิจัย ประการที่สี่ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยของนักวิจัยกับงานวิจัยของคนอื่น และประการที่ห้า เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน

ขั้นตอนของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน

Noblit และ Hare (1988 อ้างถึงใน อุดลย์ วังศรีคุณ, 2543) เสนอขั้นตอนของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้น (getting started) เป็นขั้นที่ระบุนความสนใจทางปัญญา (intellectual interest) ซึ่งได้จากการอ่านและตีความงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประเด็นความสนใจทางปัญญานี้จะต้องมีคุณค่า (Worth) เพียงพอ จึงจะนำไปสู่การดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัย

ขั้นที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่สอดคล้องกับประเด็นความสนใจ (deciding what is relevant to the initial interest) สำหรับการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ การที่จะใช้งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะสังเคราะห์ทั้งหมด จะพิจารณาด้วยเหตุผลด้วยว่าทำให้ได้ความรู้ที่สมบูรณ์ขึ้นหรือไม่

ขั้นที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย (reading the studies) เป็นการอ่านงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่องซ้ำ (repeated reading of the account) โดยที่ยังไม่ต้องแสวงหาคำเปรียบเทียบเชิงตีความ (nothing of interpretive metaphors)

ขั้นที่ 4 ขั้นกำหนดความสัมพันธ์ของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ (determining how to the studies are related) การกำหนดความสัมพันธ์ของงานวิจัยทำได้โดยการนำเอาคำเปรียบเทียบ (metaphors) วลี (phrases) ความคิด (ideas) และ/หรือมโนทัศน์ (concepts) ของ

งานวิจัยแต่ละเรื่องมาวางเรียงกัน (juxtapose) แล้วกำหนดเป็นข้อตกลง (assumption) ว่างานวิจัยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 5 ขั้นแปลความงานวิจัยแต่ละเรื่องเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ๆ (translating the studies into one another) รูปแบบการแปลความที่ง่ายที่สุด คือ การนำเอางานวิจัยมาเปรียบเทียบกัน (accounts as analogies) ยกเว้นแต่การแปลความไม่เพียงแต่เป็นการเปรียบเทียบเท่านั้น เพราะการแปลความเป็นการสังเคราะห์ที่มีลักษณะพิเศษ นั่นคือ ยังคงไว้ซึ่งลักษณะของแต่ละส่วน (particular) ในขณะที่เน้นความเป็นองค์รวม (holism) และสามารถเปรียบเทียบกันได้ (enable comparison)

ขั้นที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความ (synthesizing translation) เป็นการสังเคราะห์ในระดับที่สองของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानโดยที่การสังเคราะห์ระดับที่หนึ่งก็คือ การแปลความนั่นเอง การสังเคราะห์ในระดับที่สองเป็นการนำเอาผลจากการสังเคราะห์ในระดับที่หนึ่งมาแปลความอีกครั้งหนึ่ง เพื่อดูว่ามีค่าเปรียบเทียบหรือสังกัดใดที่เหมาะสมกับงานวิจัยเรื่องต่าง ๆ ที่นำมาสังเคราะห์

ขั้นที่ 7 ขั้นรายงานผลการสังเคราะห์งานวิจัย (expressing the synthesis) ผู้สังเคราะห์งานวิจัยต้องรายงานผลการสังเคราะห์งานวิจัย หลังจากที่ได้ดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ประเภทของการตีความและการแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

Noblit และ Hare (1988 อ้างถึงใน อุดุลย์ วังศรีคุณ, 2543; นางลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) แบ่งการแปลความออกเป็น 3 ประเภท คือ การแปลความหมายเทียบกลับไปกลับมา (reciprocal translation) การแปลความหมายเชิงหักล้าง (refutations translation) และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (build a line of argument) ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเภทดังนี้

1. การแปลความหมายเทียบกลับไปกลับมา (reciprocal translation)

การแปลความหมายเทียบกลับไปกลับมานี้จะใช้กับงานวิจัยที่คล้ายกันหรือเหมือนกัน งานวิจัยแต่ละเรื่องจะถูกแบ่งให้อยู่ในรูปถ้อยคำ (terms) หรือคำเปรียบเทียบ ประเด็นอุปมา (metaphors) ของงานวิจัยอื่น ๆ โดยใช้เทคนิคในการตัดสินใจเกี่ยวกับการแปลความ (translate) โดยตรงไปยังงานวิจัยอื่น ๆ การแปลความนี้จะทำให้เห็นว่า คำเปรียบเทียบหรือประเด็นอุปมาของงานวิจัยชิ้นหนึ่งเป็นตัวแทนที่ดีของงานวิจัยทั้งสองชิ้นได้ดีกว่าอีกชิ้นหนึ่ง หรือทำให้เห็นประเด็นอุปมาอื่น ๆ ไม่ได้มาจากงานวิจัยทั้งหลาย อย่างไรก็ตามความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของงานวิจัยก็อาจจะไม่ทำให้ประเด็นอุปมาที่ได้จากงานวิจัยเหล่านี้ เผยให้เห็นงานวิจัยเหล่านี้เพียงพอในการอ่านงานวิจัย ความสนใจจะต้องอยู่ที่มโนทัศน์ (concepts) แก่นของเรื่อง (themes)

องค์กรรวม (organizers) และ/หรือ ประเด็นอุปมา (metaphors) ที่ผู้วิจัยใช้ในการอธิบายแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีหลายสิ่งที่จะต้องแปลข้ามงานวิจัย การทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่ต้องอ่านอย่างระมัดระวัง แต่ต้องให้ความสนใจประเด็นอุปมา แก่นของเรื่อง มโนทัศน์หรือองค์กรรวมด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดข้อสรุปที่สัมพันธ์กับงานวิจัยอื่น ๆ

2. การแปลความหมายเชิงหักล้าง (refutations translation)

งานวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาที่แย้งกันทั้งทางตรงและโดยนัยไม่ควรจะสังเคราะห์ในรูปแบบการแปลความเทียบกลับไปกลับมา การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาที่แท้จริง การสังเคราะห์ต้องนำเอาประเด็นมาพิจารณาความสัมพันธ์ที่สื่อให้เห็นการอธิบายเชิงแข่งขัน ดังนั้นความขัดแย้งที่เห็นจึงถูกวิเคราะห์เชิงสาระและร่วมเป็นผลที่อาจมาในการสังเคราะห์ refutational synthesis เห็นการขัดแย้งในตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของการตีความที่จะนำไปสังเคราะห์ต่อไปเมื่อศึกษาชาติพันธุ์วรรณนารวมกันไม่ได้ก็ต้องวิเคราะห์ความขัดแย้ง (วิเคราะห์แบบหักล้าง) การวิเคราะห์แบบหักล้าง (refutations) เป็นการตีความแบบเฉพาะในแง่หนึ่งการตีความแบบหักล้างเป็นการตีความที่ออกแบบมาเพื่อโจมตี การตีความอื่น ๆ ในอีกแง่หนึ่ง การตีความทั้งหลายเป็นรูปแบบการเสนอวิถีความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ

3. การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (build a line of argument)

การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้งเกี่ยวข้องกับอย่างมากกับการอ้างอิงเชิงสาระ ข้อสรุปของสิ่งต่าง ๆ เรื่องต่าง ๆ คืออะไร ได้จากการสรุปข้อมูลจากการศึกษาบางส่วน ซึ่งเหมือนกับการทำให้เกิดทฤษฎีในงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมี 2 แบบคือ clinical inference และ grounded theorizing

clinical inference กำหนดสิ่งที่เชื่อว่าจะมีความหมายและพยายามจัดสิ่งเหล่านั้นอยู่ในกรอบที่เข้าใจได้ การเสนอเหตุผลเพื่อสร้างข้อสรุปตามความคิดของ Greet มาจากการศึกษาโครงสร้างของความหมาย (structure of signification) ทั้งงานวิจัยแต่ละเรื่องและงานวิจัยทั้งหมด เป้าหมายของการเสนอเหตุผลเพื่อสร้างข้อสรุป คือการค้นหาภาพรวมจากส่วนย่อย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาที่ได้ข้อสรุปงานหลาย ๆ ชิ้นที่ศึกษาและยังขึ้นกับระยะเวลานอกจากนี้ยังเป็นการสร้างการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัย เป็นองค์กรรวมในการสร้างการตีความจากที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกันและบริบท

grounded theorizing การเสนอเหตุผลเพื่อสร้างข้อสรุปตามแนวคิดของ Glaser และ Strauss โดยเปรียบเทียบระหว่างงานวิจัยที่สังเคราะห์ โดยการค้นหาความเหมือนและความแตกต่างของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ สร้างภาพรวมโดยการสังเคราะห์ความแตกต่างของงานวิจัย

ข้อดีข้อดีของการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อดี คือ การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการอธิบายเชิงเนื้อหา สามารถอธิบายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม อารยธรรมได้ดี สามารถอธิบายในส่วนที่เป็นนามธรรมได้

ข้อด้อย คือ การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการที่มีความเป็นอัตนัยสูง การศึกษาไม่เป็นระบบและไม่สามารถใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยจำนวนมากได้

4.2 การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative synthesis)

อุทุมพร จามรมาน (2531) ได้ให้ความหมายของการสังเคราะห์เชิงปริมาณไว้ว่า เป็นการวิเคราะห์ตัวเลขหรือค่าสถิติที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งหลาย การสังเคราะห์เชิงปริมาณจึงเป็นการวิเคราะห์ผลวิเคราะห์ (analysis of analyses) หรือการวิเคราะห์เชิงผสมผสาน (integrative analysis) หรือการวิจัยงานวิจัย (research of research)

วิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณระยะแรก ได้แก่ วิธีนับคะแนนเสียง วิธีหาระดับนัยสำคัญ จากผลการนับคะแนนเสียง วิธีการประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากการนับคะแนนเสียง และวิธีรวมค่าความน่าจะเป็น วิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณในระยะแรกให้ความสำคัญกับผลการทดสอบสมมติฐาน จากนั้นจึงพัฒนามาใช้ค่าความน่าจะเป็น ก่อนที่จะมาใช้ค่าขนาดอิทธิพลอันเป็นค่าสถิติที่มีสารสนเทศเกี่ยวกับผลการวิจัยที่สมบูรณ์ (อุทุมพร จามรมาน, 2531)

การวิเคราะห์อภิมาน (meta-analysis) เป็นการสังเคราะห์เชิงปริมาณที่ได้รับการพัฒนาและได้รับความนิยมสูงสุด Glass McGaw และ Smith (1981 อ้างถึงใน สุณา ณ สุโหลง, 2545) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์อภิมานไว้ว่า เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อให้ได้ข้อสรุปของการวิจัยที่ถูกต้อง โดยศึกษา 2 ส่วน คือ ผลการวิจัยที่วัดออกมาในรูปแบบขนาดอิทธิพล และคุณลักษณะงานวิจัย

กรรณิการ์ สุขเกษม และ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544) เรียกวิธี (meta-analysis) ว่า การอภิวเคราะห์ และได้สรุปหลักการไว้ว่า การอภิวเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ผลงานวิจัยปฐมภูมิ โดยที่งานวิจัยปฐมภูมิแต่ละชิ้นเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ซึ่งผู้ที่ทำการอภิวเคราะห์จะต้องนำคุณสมบัติของผลงานวิจัยปฐมภูมิแต่ละชิ้นมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์คือ ผลงานวิจัยชิ้นใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นที่ผู้อื่นได้ทำไว้ในอดีต การวิเคราะห์อภิมานมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การประมวลความรู้ที่ได้จากผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ (empirical research) ในอดีตเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ที่สมบูรณ์มากกว่า

การวิเคราะห์หอกิมาณโดยทั่วไปเป็นการศึกษาจากงานวิจัยประเภทที่ศึกษาความสัมพันธ์หรืองานวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีค่าดัชนีมาตรฐานที่บอกขนาดอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม มี 3 ประเภท คือ ขนาดอิทธิพล (effect size, d) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) และค่าความน่าจะเป็นของค่าสถิติ (p – value of statistics) Glass McGaw และ Smith (1981)

การประมาณค่าดัชนีมาตรฐานในการวิเคราะห์หอกิมาณ

ในการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์หอกิมาณ ผู้สังเคราะห์จะต้องทำการประมาณค่าดัชนีมาตรฐาน (standard index) ซึ่งได้มาจากผลการวิจัยจากงานวิจัยแต่ละเรื่องก่อน ซึ่งดัชนีมาตรฐานนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะงานวิจัย คือ ค่าขนาดอิทธิพล (effect size: d) สำหรับการวิจัยเชิงทดลอง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient : r) สำหรับงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ โดยมีสูตรในการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานทั้งค่าขนาดอิทธิพลและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ได้ 2 วิธีคือ การประมาณค่าดัชนีมาตรฐานจากการคำนวณโดยตรงจากค่าสถิติที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างและวิธีที่สองเป็นการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานจากการคำนวณจากสถิติการทดสอบความมีนัยสำคัญ ซึ่ง Glass, McGaw และ Smith (1981, อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ได้สรุปวิธีการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานไว้ดังนี้

1. วิธีประมาณค่าดัชนีมาตรฐานจากการคำนวณโดยตรง

การประมาณค่าขนาดอิทธิพลและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากงานวิจัยที่มีแบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีตัวแปรตาม Y เป็นตัวแปรต่อเนื่องและตัวแปรไม่ต่อเนื่อง และการประมาณค่าจากงานวิจัยที่มีแบบแผนการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ โดยการคำนวณโดยตรงจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทำได้โดยสูตรซึ่งมีสัญลักษณ์ดังต่อไปนี้

\bar{y}_E, \bar{y}_C = ค่าเฉลี่ยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

S = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

G = คะแนนการเปลี่ยนแปลง (change score)

g = คะแนนการเปลี่ยนแปลงเศษเหลือ (residual gain score)

ay = คะแนนปรับแก้ตัวแปรร่วม (score adjusted for covariate)

SS = ผลรวมกำลังสองของคะแนนเบี่ยงเบน (sum of square)

MS = ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสองของคะแนนเบี่ยงเบน (mean square)

df = องศาอิสระ (degree of freedom)

A, B = ตัวแปรต้นหรือตัวแปรจัดกระทำ

d = ขนาดอิทธิพล (effect size)

r = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (pearson's correlation coefficient)

- r_{pb} = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบเซรียล(point biserial correlation coefficient)
 p = สัดส่วน (proportion)
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 แผนแบบการวิจัยแบบสองกลุ่มวัดครั้งหลัง (two-group posttest only design)

การประมาณค่าขนาดอิทธิพลกรณีมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรต่อเนื่อง ใช้สูตรในการประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากค่าเฉลี่ย ดังนี้

$$d = [\bar{y}_E - \bar{y}_C] / S_Y$$

การประมาณค่าขนาดอิทธิพลกรณีมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง มีการหาสัดส่วน (Proportion: p) ในกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม ใช้สูตรประมาณค่าสัดส่วนดังนี้

$$d = \frac{P_E - P_C}{\sqrt{P_C(1 - P_E)}}$$

เมื่อทราบค่าขนาดอิทธิพลจะประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากค่าขนาดอิทธิพล ได้ดังสูตรต่อไปนี้

$$r = d \sqrt{\frac{n}{nd^2 + 4n - 8}}; n = n_E + n_C$$

1.2 แผนแบบการวิจัยแบบสองกลุ่มวัดก่อนและหลัง (two-group pretest posttest design)

กรณีมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรต่อเนื่อง และใช้คะแนนการเปลี่ยนแปลง (G) คะแนนการเปลี่ยนแปลงเศษเหลือ (g) และคะแนนเมื่อปรับแก้ตัวแปรร่วม (ay) มีสูตรการประมาณค่าขนาดอิทธิพลดังนี้

$$\begin{aligned}
 d &= [\bar{G}_E - \bar{G}_C] / S_Y; & S_Y &= S_G / \sqrt{2(1 - r_{EC}^2)} \\
 d &= [\bar{g}_E - \bar{g}_C] / S_Y; & S_Y &= S_g / \sqrt{1 - r_{EC}^2} \\
 d &= [\bar{ay}_E - \bar{ay}_C] / S_Y; & S_Y &= S_{ay} / \sqrt{1 - r_{EC}^2}
 \end{aligned}$$

1.3 แผนแบบการวิจัยแบบแฟคตอเรียล (factorial design)

การประมาณค่าขนาดอิทธิพลในแผนแบบการวิจัยแบบแฟคตอเรียลกรณีมีตัวแปรจัดกระทำสองตัวแปรคือ A และ B ใช้สูตรการประมาณค่าขนาดอิทธิพลสำหรับตัวแปรจัดกระทำ A ดังนี้

$$d = [\bar{y}_E - \bar{y}_C] / S_Y; \quad S_Y = \sqrt{\frac{SS_B + SS_{AB} + SS_W}{df_B + df_{AB} + df_W}}$$

กรณีที่มีการประมาณค่าขนาดอิทธิพลสำหรับตัวแปรจัดกระทำในแต่ละระดับมีสูตรดังนี้

$$d = [\bar{y}_{E1} - \bar{y}_{C1}] / S_Y ; \quad S_Y = \sqrt{MS_w}$$

1.4 แผนแบบการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlational design)

การประมาณค่าขนาดอิทธิพลในแผนแบบการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ เป็นการประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สูตรดังนี้

$$d = \sqrt{\frac{n-2}{n}} \left[\frac{2r}{\sqrt{1-r^2}} \right]$$

2. วิธีประมาณค่าจากค่าสถิติ

ค่าสถิติที่ใช้ประมาณค่าขนาดอิทธิพล และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หมายถึงค่าสถิติที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ ได้แก่ค่าสถิติ t, F, χ^2 มีสูตรการประมาณค่าดังนี้

2.1 การประมาณค่าสถิติจากค่าสถิติ t ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย

ค่าสถิติ t ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยมีสองกรณี คือ กรณีกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกันและกรณีกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน มีสูตรการประมาณค่าดังนี้

$$d = t \sqrt{1/n_E + 1/n_C}$$

$$d = t \sqrt{\frac{2}{n(1-r_{EC}^2)}}$$

2.2 การประมาณค่าสถิติจากค่าสถิติ t ในการทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

เมื่อทราบค่าสถิติ t ในการทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน จะประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้ดังสูตร

$$r = \frac{t}{\sqrt{t^2 + n - 2}}$$

$$d = \sqrt{\frac{n-2}{n}} \left[\frac{2r}{\sqrt{1-r^2}} \right]$$

2.3 การประมาณค่าจากค่าสถิติไค-สแควร์

เมื่อทราบค่าสถิติไค-สแควร์ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจะประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้ดังนี้

$$r = \frac{\chi^2}{\chi^2 + n}$$

2.4 การประมาณค่าจากค่าสถิติ F

เมื่อมีการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน และทราบค่าสถิติ F จะประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และค่าขนาดอิทธิพลได้ดังนี้

$$r^2 = \frac{SS_B}{SS_T} = \frac{SS_B}{SS_W + SS_B} = \sqrt{\frac{F(df_B)}{[F(df_W) + (df_B)]}}$$

$$d = 2\sqrt{\frac{F(1-r_{EC}^2)(df_W + 1)}{(n_E + n_C)(df_W - 2)}} \text{ เมื่อการทดลองมีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม}$$

ในกรณีที่มีการสังเคราะห์ความแปรปรวนเมื่อมีกลุ่มตัวอย่าง k กลุ่ม มีสูตรประมาณค่าขนาดอิทธิพลดังนี้

$$d = 2f\sqrt{\frac{3(k-1)}{k+1}}$$

เมื่อ

$$f = \frac{\eta^2}{1-\eta^2} \quad \text{และ} \quad \eta^2 = \frac{F(k-1)}{F(k-1) + (n-k)}$$

2.5 การประมาณค่าจากค่าสถิติ Mann-Whitney U

เมื่อมีการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสถิติ Mann-Whitney U จะประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล (r_{pb}) จากค่าสถิติ U ก่อนแล้วจึงประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน จากสูตรต่อไปนี้

$$r = r_{pb} \sqrt{\frac{n_1 n_2}{un}} \quad ; \quad u = \text{ordinate of unit normal distribution}$$

$$r = 1 - \frac{2U}{n_1 n_2} \quad ; \quad U = \text{ค่าสถิติ Mann-Whitney}$$

นอกจากนั้นวิธีการในการวิเคราะห์หอกิमानและการคำนวณดัชนีมาตรฐานในปัจจุบันมีรูปแบบที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน 6 วิธี (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช, 2541 ; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542; ศิริยุภา พูลสุวรรณ, 2536) ได้แก่

1. การวิเคราะห์หอกิमानตามวิธีของ Glass โดยมีสูตรในการประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยเชิงทดลอง โดยนำค่าเฉลี่ยจากกลุ่มทดลองลบด้วยค่าเฉลี่ยของกลุ่มควบคุมหารด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มควบคุม นอกจากนั้น Glass ยังได้เสนอวิธีการประมาณค่าสหสัมพันธ์และการปรับค่าขนาดอิทธิพลเป็นค่าสมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จุดเด่นของวิธีของ Glass การมีสูตรในการประมาณค่าขนาดอิทธิพลงานวิจัยที่มีแผนแบบการทดลองแตกต่างกันหลายแบบ

และมีสูตรในการปรับเปลี่ยนค่าสหสัมพันธ์อื่นมาเป็นสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันได้ ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของวิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณตามแนวของ Glass นอกจากจะให้ความสนใจกับการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานซึ่งเปรียบได้กับผลของการวิจัยยังมุ่งสนใจที่จะอธิบายความแปรปรวนของค่าดัชนีมาตรฐานและการวิเคราะห์การถดถอย โดยแบ่งตัวแปรคุณลักษณะเป็นตัวแปรอิสระและมีดัชนีมาตรฐานเป็นตัวแปรตาม เพื่อหาข้อสรุปว่าความแปรปรวนของดัชนีมาตรฐานที่เกิดขึ้นได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยตัวแปรใด

2. การวิเคราะห์ห่อภิมาณตามวิธีของ Rosenthal มีการนำค่าระดับนัยสำคัญมาใช้ในการวิเคราะห์และคำนวณขนาดอิทธิพลใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ การคำนวณจากกลุ่มตัวอย่างและค่าสถิติจากการในการทดสอบสมมติฐาน และลักษณะที่สองคำนวณมาจากขนาดกลุ่มตัวอย่างและระดับนัยสำคัญ การประมาณค่าขนาดอิทธิพล ของ Rosenthal ใช้แนวคิดของ Cohen (1969) โดยใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเป็นตัวหาร

3. การวิเคราะห์ห่อภิมาณตามวิธีของ Hunter โดยใช้วิธีการประมาณค่าขนาดอิทธิพลของ Cohen เช่นเดียวกับ Rosenthal แต่จะให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์มากกว่างานวิจัยเชิงทดลอง วิธีการของ Hunter จะให้ความสำคัญกับการปรับแก้ความคลาดเคลื่อน 3 ประเภท ได้แก่ ความคลาดเคลื่อนในการวัด ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง และความคลาดเคลื่อนเนื่องจากความจำกัดของพิสัย ก่อนจะมีการสังเคราะห์จากค่าดัชนีมาตรฐาน เมื่อปรับแก้แล้วจึงตรวจสอบสมมติฐานว่ามีความแปรปรวนของค่าดัชนีมาตรฐานหรือไม่และหากมีความแปรปรวนของค่าดัชนีมาตรฐาน ขั้นต่อไปจึงเป็นขั้นตอนในการหาตัวแปรปรับเพื่อแยกกลุ่มงานวิจัยก่อนการสังเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ห่อภิมาณตามวิธีของ Hedges ซึ่งใช้แนวคิดของการประมาณค่าขนาดอิทธิพลตามแนวของ Cohen เช่นกัน วิธีนี้ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติทางสถิติของดัชนีมาตรฐาน โดยเฉพาะค่าขนาดอิทธิพล และการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนตามแนวของ Hunter แต่แตกต่างที่ไม่มีมีการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ในการสังเคราะห์ Hedges และ Olkin ได้เสนอสูตรการคำนวณค่าเฉลี่ยโดยการถ่วงน้ำหนักและเสนอว่าการแจกแจงของขนาดอิทธิพลเป็นการแจกแจงแบบไค-สแควร์ รวมทั้งให้ค่าสถิติ Q ในการทดสอบความเท่าเทียมกันของค่าขนาดอิทธิพลในแต่ละกลุ่มประชากร ก่อนการสังเคราะห์งานวิจัย

5. การวิเคราะห์ห่อภิมาณตามวิธีของ Slavin ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ เนื่องจาก Slavin เชื่อว่างานวิจัยที่ไม่มีคุณภาพ ผลการสังเคราะห์ย่อมที่จะไม่มีคุณภาพด้วย ดังนั้นจึงต้องมีการประเมินคุณภาพงานวิจัยและคัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาสังเคราะห์ วิธีของ Slavin มีข้อจำกัดในการปฏิบัติจริงเพราะงานวิจัยที่นำมา

สังเคราะห์มีจำนวนไม่มาก เมื่อตัดเฉพาะงานวิจัยที่มีคุณภาพทำให้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์อภิธานมีจำนวนน้อยลงไปอีก การสรุปอ้างอิงผลการวิจัยจึงมีข้อจำกัด

6. การวิเคราะห์อภิธานตามวิธีของ Mullen ยังคงใช้แนวคิดในการประมาณค่าตามแนวของ Cohen และได้ใช้การประมาณค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้คะแนน Fisher's Z ในการวิเคราะห์ การประมาณค่าเฉลี่ยของดัชนีมาตรฐานใช้การหาค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก จุดเด่นของวิธีของ Mullen คือ การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลโดยโปรแกรมสามารถทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของดัชนีมาตรฐานและตรวจสอบว่าตัวแปรปรับตัวใดสามารถอธิบายความแปรปรวนในดัชนีมาตรฐานได้

ข้อดีข้อด้อยของการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ

ข้อดี คือ การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณจะเห็นน้ำหนักความสัมพันธ์ ความเป็นเหตุผล อธิบายออกมาในเชิงตัวเลข ซึ่งจะมีความเป็นปรนัยในการสังเคราะห์

ข้อด้อย คือ การสังเคราะห์ดังกล่าวละเลยองค์ประกอบของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เป็นนามธรรม (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

ความแตกต่างระหว่างการวิเคราะห์อภิธานกับการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ

ความแตกต่างระหว่างการวิเคราะห์อภิธานกับการสังเคราะห์เชิงคุณภาพหรือการปริทัศน์แบบพรรณนา นงลักษณ์ วิรัชชัย ได้สรุปจาก Glass, McGaw และ Hedges และ Okin, 1981; Johnson, Mullen และ Salas, 1995; Rosenthal Rosnow, 1991 ซึ่งมี 5 ประการ คือ

(1) การวิเคราะห์อภิธานต้องมีการกำหนดนิยามตัวแปร สำหรับการสังเคราะห์งานวิจัย และกำหนดนิยามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

(2) การวิเคราะห์อภิธานต้องมีการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบแผนคือ แบบบันทึกและลงรหัสข้อมูล ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพ ในขณะที่การปริทัศน์แบบพรรณนาจะมีเครื่องมือสำหรับรวบรวมข้อมูลหลากหลายตามลักษณะของหน่วยตัวอย่าง ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีแบบแผนเหมือนในการวิเคราะห์อภิธาน

(3) ในข้อมูลของการวิเคราะห์อภิธานนักวิจัยต้องนำผลการวิจัยแต่ละเรื่องมาประมาณค่าสถิติซึ่งมีหน่วยเป็นมาตรฐาน หรือดัชนีมาตรฐานซึ่งได้แก่ ขนาดอิทธิพลและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ก่อน และในการวิเคราะห์อภิธานทุกเรื่องมีตัวแปรตามเป็นดัชนีมาตรฐานเสมอ ซึ่งแตกต่างจากการปริทัศน์แบบพรรณนาที่ไม่ต้องมีการกำหนดตัวแปรตาม

(4) แบบการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์อภิमानเทียบได้กับแบบการวิจัยเชิงสำรวจที่มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความแตกต่างของปรากฏการณ์สำหรับการปริทัศน์แบบพรรณนานั้นแบบการวิจัยจัดว่าเป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยคุณภาพรูปแบบหนึ่ง

(5) การวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรตามในการวิเคราะห์อภิमान คือ ผลการวิจัยซึ่งเป็นการสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจากงานวิจัยที่วัดในรูปดัชนีมาตรฐาน ส่วนตัวแปรต้นคือ ตัวแปรคุณลักษณะการวิจัย การวิเคราะห์อภิमानเปรียบเทียบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่นักวิจัยสนใจศึกษาในงานวิจัยแต่ละเรื่องมีค่าเท่าไร เงื่อนไขที่แตกต่างกันทำให้ผลการวิเคราะห์ลึกซึ้งมากกว่าผลการวิจัยเดิม สำหรับการปริทัศน์แบบพรรณนาแม้ว่า จะได้ผลการปริทัศน์ที่ลุ่มลึก แต่ผลการวิจัยที่ได้ไม่มีการระบุขนาดความสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรม เหมือนการวิเคราะห์อภิमान

นอกจากการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ และการสังเคราะห์เชิงปริมาณที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมี การสังเคราะห์งานวิจัยอีกวิธีหนึ่งซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างวิธีการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ และวิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณ โดย Snell และ Marsh (2003) เรียกวิธีนี้ว่า "Meta-Cognitive analysis"

5. การวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิमान (meta-cognitive analysis)

ปัจจุบันวิธีการที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ คือ การวิเคราะห์อภิमान เพราะมีการใช้สถิติอ้างอิงทำให้ผลการสังเคราะห์มีความน่าเชื่อถือ ซึ่ง Glass (2000) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของ meta-analysis ไว้ในบทความออนไลน์ (cyber-paper) ที่มีชื่อว่า "Meta-analysis at 25" นอกจากการนำเสนอความสำเร็จหรือรายละเอียดเกี่ยวกับ meta-analysis แล้ว Glass ได้นำเสนอบทวิพากษ์วิจารณ์ของวิธีการนี้ Glass ยอมรับว่า Meta-analysis เป็นวิธีการที่ถูกต้องในการทำวิจัย แต่วิธีนี้ไม่ได้ดีกว่าการวิจัยที่ใช้ข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างคนทั่วประเทศ นอกจากนั้นยังมีข้อวิจารณ์มากมายเกี่ยวกับ Meta-analysis เช่น เป็นวิธีที่ขาดการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ขาดการจัดระดับของกระบวนการวิจัย และขาดการนำประเด็นที่สัมพันธ์กันมาสังเคราะห์ (the apple and oranges problem) และยังเป็นวิธีที่ค่อนข้างซับซ้อนในการคำนวณหาค่าขนาดอิทธิพลหรืออาจจะไม่สามารถหาค่าขนาดอิทธิพลได้เนื่องจากงานวิจัยไม่นำเสนอค่าสถิติหรือเป็นสถิติขั้นสูงที่ยังไม่มีสูตรในการคำนวณหาค่าขนาดอิทธิพล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องยากสำหรับผู้เริ่มสังเคราะห์

ดังนั้นจึงทำให้มีผู้คิดค้นวิธีการที่มีความยุ่งยากน้อยกว่า ซึ่งเป็นวิธีการสังเคราะห์ที่ใช้ทั้งวิธีการทางสถิติ (เชิงปริมาณ) และวิธีเชิงคุณภาพ Snell และ Marsh (2003) เรียกวิธีนี้ว่า "Meta-Cognitive analysis" ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลสะดวกมากขึ้น โดยช่วยแก้ปัญหาความยุ่งยากในการคำนวณหาค่าขนาดอิทธิพลหรือการสังเคราะห์งานวิจัยจำนวนมาก และสามารถ

ใช้สังเคราะห์งานวิจัยทางด้านศิลปศาสตร์และมนุษยศาสตร์ได้ ซึ่งงานวิจัยในศาสตร์ดังกล่าว มักจะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์จะใช้วิธีการสังเคราะห์ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพและวิธีการเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลดข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกิดจากการสังเคราะห์เชิงคุณภาพอย่างเดียวหรือการสังเคราะห์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

นอกจากนั้น Snell และ Marsh ยังให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์ด้วยวิธีเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์งานวิจัยทุกเล่มต้องเริ่มที่การสังเคราะห์เชิงคุณภาพก่อนเพราะข้อค้นพบของงานวิจัยอาจยังมีความขัดแย้งกันอยู่ หรือยังคงมีลักษณะเป็นนามธรรม จึงต้องทำการสังเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่แท้จริง ซึ่งถือว่าเป็นการสังเคราะห์ที่ใช้กระบวนการทางปัญญาในการพิจารณาหาผลลัพธ์ที่แท้จริงของงานวิจัยแต่ละเล่ม

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเรียกวิธี “Meta-Cognitive analysis” ว่า “การวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิมาน” ซึ่ง Snell และ Marsh ได้เสนอไว้ว่าเป็นวิธีที่สามารถสังเคราะห์ได้ทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการสังเคราะห์ดังนี้

1. สังเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อหาข้อสรุปจากงานวิจัยนั้น ๆ สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่นำมาสังเคราะห์จะได้จากการแสดงความคิดเห็น การสังเกต และสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณได้จากการทดสอบความแตกต่างทางสถิติ การหาความสัมพันธ์ทางสถิติ เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายผลการวิจัยที่เป็นนามธรรม เช่น เหตุผลอ้างอิงที่เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ปรัชญาการณต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการสังเคราะห์ในส่วนนี้มีความสำคัญมาก

2. นำผลลัพธ์หรือข้อสรุปของงานวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์ในข้อ 1 มาหาความถี่ โดยแยกประเด็นเป็นกลุ่มที่มีสาระใกล้เคียงกัน เพราะงานวิจัยแต่ละเล่มอาจใช้คำที่แตกต่างกัน

3. นำค่าที่ได้มาทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติ ซึ่ง Snell และ Marsh ใช้การทดสอบไค-สแควร์ (chi-square test) เพื่อทดสอบสัดส่วนของผลที่ได้จากงานวิจัยแต่ละเล่มโดยใช้สูตร

$$\chi^2 = \sum \frac{(\text{observed} - \text{expected})^2}{\text{expected}}$$

โดยที่ observed คือ ความถี่ที่สังเกตได้

expected คือ ความถี่ที่คาดหวัง

สำหรับความถี่ที่คาดหวัง Snell และ Marsh ได้เสนอให้ใช้ความถี่ครึ่งหนึ่งของความถี่ทั้งหมด เพื่อให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องมากขึ้น Snell และ Marsh แนะนำว่า ถ้าความถี่ในเซลล์ใดเซลล์หนึ่งมีค่าต่ำกว่า 5 ให้ใช้วิธีแก้ไขข้อบกพร่องของ Fisher โดยใช้การทดสอบ Fisher's exact

4. ผลการวิเคราะห์ที่ได้ต้องพิจารณาความถี่ของผลที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย หรือความถี่ของการทดสอบสมมติฐานที่มีนัยสำคัญและไม่มีความนัยสำคัญประกอบกับการทดสอบไค-สแควร์

ดังนั้นผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้ทั้งงานวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยเชิงปริมาณ และยังสามารถนำงานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ร่วมกันได้ นอกจากนี้จะสังเคราะห์ประเด็นหลักเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของงานแล้ว ผู้วิจัยได้ประยุกต์วิธีการเพื่อให้สามารถหาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานวิจัยกับผลการสังเคราะห์ได้ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป สำหรับขั้นตอนการสังเคราะห์และการเตรียมข้อมูลในการสังเคราะห์สำหรับงานวิจัยแต่ละประเภทสามารถทำได้ดังนี้

1. การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ

การสังเคราะห์แยกออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและการสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยที่การสังเคราะห์เชิงคุณภาพจะเป็นการสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสังเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณาภิมาน เนื่องจากเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเป็นปรนัยมากกว่าวิธีอื่น ๆ โดยเริ่มต้นจากการอ่านงานวิจัยอย่างละเอียด และบันทึกประเด็นอุปมาที่ได้จากงานวิจัยแต่ละเล่ม และพิจารณาประเด็นอุปมาดังกล่าวว่าเป็นปัจจัยในด้านใดซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้ตัดสินใจว่างานวิจัยนี้ สรุปว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมบ้าง จากนั้นแปลความหมายจากประเด็นอุปมาซึ่งมีการแปลความหมายอยู่ 3 วิธี คือ

การแปลความหมายเทียบกลับไปกลับมา หมายถึง การเปรียบเทียบประเด็นอุปมาที่มาจากข้อค้นพบของงานวิจัยในแต่ละเรื่องที่มีผลการวิจัยสอดคล้องกันมาเปรียบเทียบกัน

การแปลความหมายเชิงหักล้าง หมายถึง การเปรียบเทียบประเด็นอุปมาที่มาจากข้อค้นพบของงานวิจัยในแต่ละเรื่องที่มีผลการวิจัยที่ต่างกันเกี่ยวกับข้อโต้แย้งในเรื่องเดียวกันมาเปรียบเทียบกัน

การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง หมายถึง การสร้างข้อสรุปจากข้อค้นพบของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมดเพื่อโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรืออธิบายให้เห็นถึงสาเหตุกับผลของการวิจัย

1.2 การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยการใช้การทดสอบไค-สแควร์ ตัวเลขที่นำมาวิเคราะห์นั้นมาจาก การสรุปผลการสังเคราะห์ของงานวิจัยแต่ละเล่ม ดังนั้นจำนวนความถี่ในแต่ละปัจจัยจะเท่ากับจำนวนเล่มงานวิจัยที่ได้ข้อสรุปว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน การสังเคราะห์ด้วยวิธีเชิงปริมาณแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ

การทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนจำนวนผลการวิจัย ใช้การทดสอบไค-สแควร์ทางเดียว ที่เรียกว่า การทดสอบภาวะทับกันสนิท (test of goodness of fit)

การทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานวิจัยกับผลการสังเคราะห์ ใช้การทดสอบไค-สแควร์สองทาง ที่เรียกว่าการทดสอบความเป็นอิสระในการจัดจำแนก(test of independence) และในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อย ควรใช้การทดสอบ Fisher's exact จากนั้นวิเคราะห์หา ระดับความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Cramer's V เพราะตัวแปรทั้ง 2 ที่นำมาหาความสัมพันธ์เป็นตัวแปรในมาตรวัดนามบัญญัติ

2. การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ

การสังเคราะห์แยกออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและการสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยที่การสังเคราะห์เชิงคุณภาพจะเป็นการสังเคราะห์ที่อธิบายรายละเอียดของประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ จะใช้การสังเคราะห์แบบพรรณนา ซึ่งเป็นการอ่านรายงานการวิจัยแล้วนำมาสรุปเข้าด้วยกัน โดยวิธีการสังเคราะห์ใช้หลักการสรุปย่อ รายงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่อง

2.2 การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ จำนวนผลที่นำมาสังเคราะห์จะนำมาจากการทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย ซึ่งจะมีทั้งการทดสอบที่มีนัยสำคัญและไม่มีนัยสำคัญ ดังนั้นจำนวนความถี่ทั้งหมดจึงมากกว่าจำนวนงานวิจัย เนื่องจากงานวิจัยแต่ละเรื่องมีการทดสอบสมมติฐานหลายข้อ สำหรับการทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนจำนวนผลการวิจัยและการทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานวิจัยกับผลการสังเคราะห์ จะวิเคราะห์เช่นเดียวกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

สังเคราะห์แยกออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและการสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ

3.1 การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ จะใช้การสังเคราะห์แบบพรรณนา โดยนำประเด็นอุปมาที่ได้จากงานวิจัยเชิงคุณภาพมาเสริมในแต่ละประเด็น

3.2 การสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ จำนวนผลที่นำมาสังเคราะห์จะนำมาจากการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณและการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้วิเคราะห์ไปเรียบร้อยแล้ว โดยเป็นการนำจำนวนผล (เป็นปัจจัย/ไม่เป็นปัจจัย) ที่ได้จากงานวิจัยแต่ละประเภทมารวมกันและวิเคราะห์พร้อมกันทั้งหมด จากนั้นทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนจำนวนผลการวิจัยและทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานวิจัยกับผลการสังเคราะห์ ซึ่งจะวิเคราะห์เช่นเดียวกับงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ

ข้อดีข้อด้อยของการวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิमान

ข้อดี คือ สามารถสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพให้มีน้ำหนักและน่าเชื่อถือมากขึ้น เป็นประโยชน์มากกว่าวิธีการสังเคราะห์เชิงคุณภาพแบบเดิม โดยที่ Snell และ Marsh เชื่อว่าวิธีการนี้จะยุ่งยากน้อยกว่าการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเดิม แต่อาจมีผลลัพธ์เท่ากับการสังเคราะห์งานวิจัยแบบดั้งเดิม และ การวิเคราะห์อภิमानในเรื่องข้อจำกัดของปัญหา และเหนือกว่าการวิเคราะห์อภิमान ในเรื่องที่ไม่ต้องทำให้วิธีการมีความเสมอภาค ในเรื่องของตัวเลขการจัดหมวดหมู่และความสัมพันธ์

ข้อด้อย คือ วิธีการวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิमान ละทิ้งค่าสถิติจากงานวิจัย คือ ไม่นำค่าสถิติที่ได้จากการวิจัยมาหาค่าเปรียบเทียบกัน ดังนั้นผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณที่ให้ค่าสถิติต่าง ๆ วิธีการสังเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์อภิमान (Meta-analysis) ยังให้ผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือมากกว่า

จากการนำเสนอวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ การสังเคราะห์เชิงปริมาณ รวมทั้งการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิमान จะเห็นว่าแต่ละวิธีมีความแตกต่างกัน และมีข้อดี ข้อด้อยที่เหมาะสมกับงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยต่างกัน ซึ่งผู้สังเคราะห์งานวิจัยต้องพิจารณาเลือกวิธีที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะสังเคราะห์ ดังที่ผู้วิจัยได้สรุปข้อดี ข้อด้อยของแต่ละวิธีไว้ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 สรุปข้อดีข้อด้อยของวิธีการสังเคราะห์งานวิจัย

ประเภทการสังเคราะห์งานวิจัย	ข้อดี	ข้อด้อย
การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ	สามารถอธิบายสิ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรม อารยธรรมได้ดี สามารถอธิบายในส่วนตัวเป็นนามธรรมได้	เป็นวิธีการที่มีความเป็นอัตนัยสูง การศึกษาไม่เป็นระบบและไม่สามารถใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยจำนวนมากได้
การสังเคราะห์เชิงปริมาณ	เห็นน้ำหนักความสัมพันธ์ ความเป็นเหตุผล อธิบายออกมาในเชิงตัวเลข ซึ่งจะมีความเป็นปรนัยในการสังเคราะห์	ไม่สามารถอธิบายองค์ประกอบของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนตัวเป็นนามธรรม
การวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิमान	สามารถสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพให้มีน้ำหนักและน่าเชื่อถือ มากขึ้นเป็นวิธีการที่ยุ่งยากน้อยกว่าวิธีสังเคราะห์เชิงปริมาณ และประหยัดค่าใช้จ่าย	ละทิ้งค่าสถิติที่ได้จากงานวิจัยเชิงปริมาณ

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย

Ross (1988, อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวาณิช, 2541) สังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการควบคุมตัวแปร (controlling variables) โดยคัดเลือกงานวิจัยที่มีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ ประการแรกต้องเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง มีตัวแปรจัดกระทำเกี่ยวกับการสอน การฝึกหรือการให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมตัวแปร ประการที่สองงานวิจัยต้องมีกลุ่มควบคุมซึ่งมิได้รับอิทธิพลจากตัวแปรจัดกระทำ ประการที่สาม งานวิจัยต้องมีการวัดตัวแปรตามที่มีความเที่ยง และมีการรายงานค่าสถิติที่สามารถคำนวณค่าขนาดอิทธิพลได้จากการสืบค้นได้งานวิจัย 65 เรื่อง Ross คำนวณค่าขนาดอิทธิพลตามวิธีของ Glass และได้ค่าขนาดอิทธิพลรวม 84 ค่า เนื่องจากมีงานวิจัย 14 เรื่อง ที่มีค่าขนาดอิทธิพล 2 ค่า และงานวิจัยอีก 2 เรื่องมีค่าขนาดอิทธิพล 3 และ 4 ค่า การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะงานวิจัยกับค่าขนาดอิทธิพลใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการสังเคราะห์ในภาพรวมพบว่า การฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการควบคุมตัวแปรมีขนาดอิทธิพลโดยเฉลี่ย 0.73 และมีพิสัยเท่ากับ -0.27-3.83 เมื่อวิเคราะห์แยกกลุ่มงานวิจัยตามคุณลักษณะ พบว่าขนาดอิทธิพลของงานวิจัยที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่มีค่า 0.90 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลงานวิจัยกลุ่มที่ไม่มีการตีพิมพ์ ซึ่งมีค่า 0.46 เมื่อแยกกลุ่มตามแผนแบบการวิจัยเชิงทดลอง พบว่าค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าระดับชั้นปีที่ศึกษาที่ต่างกันในกลุ่มงานวิจัยให้ค่าขนาดอิทธิพลที่ไม่แตกต่างกันด้วย เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลระหว่างกลุ่มงานวิจัยที่มีลักษณะตัวแปรจัดกระทำต่างกัน และลักษณะตัวแปรตามต่างกัน พบว่ามีความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลมีค่าสูงในกลุ่มงานวิจัยที่ตัวแปรตามมีการวัดการควบคุมตัวแปรในงานซับซ้อนและหลากหลาย กลุ่มงานวิจัยที่มีการฝึกโดยยุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการเรียน และกลุ่มงานวิจัยที่มีการฝึกให้เรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ โดยไม่ใช่วิธีให้ท่องจำกฎ โดยสรุปในภาพรวม Ross เสนอว่าผลการสังเคราะห์งานวิจัย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคุณภาพและลักษณะของการฝึกที่มีอิทธิพลสูงกว่าระยะเวลาและปริมาณการฝึกในการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน

สรายุทธ์ เศรษฐขจร (2539) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยการวิเคราะห์หือภิมาน ด้วยวิธีของ glass มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการเรียน ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครูและปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนและเพื่ออธิบายความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครูและปัจจัยด้านการจัดลักษณะงานวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นงานวิจัยที่ทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2527-2536 จำนวน 226 เรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการเรียนรู้ ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครูและปัจจัยด้านการจัดการเรียน การสอน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยปัจจัยด้าน นักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด (.367) รองลงมาคือปัจจัยด้านการเรียนการสอน (.362) ปัจจัยด้านครูผู้สอน (.314) และปัจจัยด้านโรงเรียน (.311) ตามลำดับ และตัวแปรคุณลักษณะ งานวิจัยได้แก่ ประเภทงานวิจัย สถาบันที่ทำวิจัย ปีที่พิมพ์ ระดับชั้นเรียน ประเภทของโรงเรียน รายวิชา แผนแบบการวิจัย การตั้งสมมติฐาน วิธีการสุ่มตัวอย่าง ค่าความเชื่อมั่น ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติที่ใช้ ปัจจัย 4 ด้าน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง และขนาดกลุ่มตัวอย่าง สามารถร่วมกันอธิบาย ความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาได้ร้อยละ 16.33 และตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลต่อความแปรปรวนของค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ และ แผนแบบการวิจัย

อิทธิฤทธิ์ พงษ์ปิยะรัตน์ (2542) สังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ อภิमानด้วยโมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่น (HLM) และวิธีการของ Glass มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และปัจจัยด้านนักเรียน ครู และ โรงเรียนเพื่อศึกษาความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แล้วอธิบายความแปรปรวน เหล่านั้นด้วยตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย และเพื่อเปรียบเทียบผลการสังเคราะห์และสารสนเทศที่ ได้จากวิธีการวิเคราะห์อภิमानทั้งสองวิธี งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ที่มี ตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และมีรายงานค่าสถิติที่จำเป็นต่อการ วิเคราะห์อภิमानครบถ้วน ผู้วิจัยรวบรวมรายงานการวิจัยได้ 47 เล่ม จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ใน เขตกรุงเทพมหานครที่เปิดการสอนด้านครุศึกษา รวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 265 ค่า แบ่งเป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านนักเรียน 162 ค่าปัจจัยด้านครู 74 ค่า และปัจจัยด้านโรงเรียน 29 ค่า ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงสุด คือ ปัจจัยด้าน นักเรียน (.388) รองลงมาได้แก่ปัจจัยด้านโรงเรียน (.294) และปัจจัยด้านครู (.157) ตามลำดับ

2) ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยสามารถอธิบายความแปรปรวนในระดับค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ คือ ปัจจัยด้านนักเรียน และปัจจัยด้านครู อธิบายความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ได้ร้อยละ 37 ในระดับเล่มงานวิจัย ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยไม่สามารถอธิบาย ความแปรปรวนที่เกิดขึ้นได้ และในระดับสถาบันที่ผลิตงานวิจัย ตัวแปรงานวิจัยของจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้ร้อยละ 2

3) ผลการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ อภิमानทั้งสองวิธีพบว่า การวิเคราะห์อภิमानด้วยโมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่นให้ความสะดวกในการสังเคราะห์มากกว่า และให้สารสนเทศมากกว่าการวิเคราะห์อภิमानตามวิธีการของ Glass สารสนเทศที่ได้เพิ่มประกอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นรายละเอียด ผลการทดสอบอิทธิพลคงที่และการทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ส่วนจุดเด่นของการวิเคราะห์อภิमानตามวิธีการของ Glass คือเป็นวิธีการที่ทำได้ง่าย และเข้าใจง่าย แต่อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ได้จากวิธีการวิเคราะห์อภิमानทั้งสองวิธี มีความสัมพันธ์กันขนาดสูงมาก (0.97) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

นิตยา เหมียดไธสง (2543) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ด้านนักเรียน ด้านครู และด้านโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ด้วยตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ตามวิธีการของ Glass เพื่ออธิบายความแตกต่างของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย และเพื่อตรวจสอบ ความตรงของโมเดลการส่งอิทธิพลผ่านตัวกลางเชิงสาเหตุของปัจจัยด้านนักเรียน ด้านครู และ ด้านโรงเรียนด้วยการวิเคราะห์ LISREL งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงทดลองจำนวน 162 เล่ม และงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ จำนวน 35 เล่ม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์จำนวน 288 ค่า ประกอบด้วย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านนักเรียน 85 ค่า ด้านครู 188 ค่าและด้านโรงเรียน 15 ค่า ผลการวิจัย พบว่า

1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ สูงสุดคือ ปัจจัยด้านนักเรียน (.376) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านโรงเรียน (.318) และปัจจัยด้านครู (.303) ตามลำดับ

2) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 17 ตัวแปรสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทุกด้านกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 15.93 และตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลต่อความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การใช้สถิติ t ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ปีที่พิมพ์ และประเภทปัจจัยด้านนักเรียน

3) ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลการส่งอิทธิพลผ่านตัวกลางเชิงสาเหตุไปยังค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้ร้อยละ 14.2 ค่าสถิติในการตรวจสอบความตรงของโมเดลมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 139.958 ที่องศาอิสระ 119; $p = 0.0920$; ค่า GFI = 0.953; ค่า AGFI = 0.932 ค่า RMR = 0.0434 ตัวแปรภายนอกไม่ต่อเนื่องที่มีแนวโน้มที่จะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงได้แก่ ความเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ความเป็นมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประเภทปัจจัยด้านนักเรียน ประเภทปัจจัยด้านโรงเรียน สมมติฐานการวิจัย

แบบมีทิศทาง แผนแบบการวิจัยเชิงทดลองและตัวแปรภายนอกต่อเนื่อง ได้แก่ ตัวแปร ปีที่พิมพ์ ซึ่งมีอิทธิพลทางบวกผ่านตัวแปรตัวกลาง ตัวแปรตัวกลางที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แผนแบบการวิจัยเชิงทดลอง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ระดับนัยสำคัญทางสถิติ และการใช้สถิติ t

4) ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลการส่งอิทธิพลผ่านตัวกลางเชิงสาเหตุไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ได้ร้อยละ 28.7 ค่าสถิติในการตรวจสอบความตรงของโมเดลมี ค่าไค-สแควร์เท่ากับ 0.00 ที่องศาอิสระ 3; $p = 1.00$ ตัวแปรภายนอกที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภูมิหลังของนักเรียน ภูมิหลังของครูและปัจจัยด้านโรงเรียน ตัวแปรตัวกลางที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู

ตารางที่ 2.2 สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์ห่อภิมาน

ผู้วิจัย ปีที่พิมพ์	วิธีการ สังเคราะห์	จำนวน		ตัวแปรตาม	ตัวแปรต้น	ตัวแปรปรับ	ค่าดัชนีมาตรฐาน
		เรื่อง	ดัชนี				
Ross (1988)	Glass	65	84	ความรู้เรื่องวิธีควบคุมตัวแปรความรู้เรื่อง วิธีควบคุมตัวแปร ความรู้เรื่องวิธีควบคุมตัวแปร	การฝึกอบรม การฝึกอบรม การฝึกอบรม	- พิมพ์เผยแพร่ ไม่พิมพ์เผยแพร่	d = 0.73 d = 0.90 d = 0.46
สรายุทธ์ เศรษฐขจร (2539)	Glass	220	323	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ภาษาไทย ผลสัมฤทธิ์สังคมวิทยา ผลสัมฤทธิ์วิทยาศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์คณิตศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษ	ปัจจัย 4 ด้านรวม ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านการสอน ปัจจัย 4 ด้านรวม ปัจจัย 4 ด้านรวม ปัจจัย 4 ด้านรวม ปัจจัย 4 ด้านรวม ปัจจัย 4 ด้านรวม	- - - - - - - - - -	r = 0.35 r = 0.31 r = 0.31 r = 0.37 r = 0.36 r = 0.30 r = 0.35 r = 0.38 r = 0.33 r = 0.39
อิทธิฤทธิ์ พงษ์ปิยะรัตน์ (2542)	Glass	47	265	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์	ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครู	- - -	r = 0.388 r = 0.294 r = 0.157
นิตยา เหมือดไธสง (2543)	Glass	162	288	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์	ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครู	- - -	r = 0.38 r = 0.32 r = 0.30

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1977 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่า จะทำอะไร และทำด้วยวิธีการอย่างไร (2) มีส่วนในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ (3) มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ (4) มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537) ได้สรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ไว้ว่า เป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีหนึ่งในการรวมพลังทางความคิด สติ ปัญญา และการกระทำนั้นคือ การมีส่วนร่วม

อัจฉรา โพธิยานนท์ (2539) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา หรือการที่ประชาชนได้เพิ่มศักยภาพในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมรวมถึงการใช้การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) สรุปความหมายโดยทั่วไปของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชน

พจนา เทียนธาดา (2543) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคล ชุมชน ได้มีบทบาทหรือพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และอื่น ๆ

จิรัญญา เวสสุวรรณ (2545) สรุปว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคล ชุมชน สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล

สรุปการมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ได้มีบทบาทหรือพฤติกรรมในการแสดงความคิดเห็น แสดงความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการค้นหาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติกิจกรรมใดๆ การร่วมลงทุน ร่วมรับประโยชน์ และร่วมประเมินผลติดตาม

อุดมการณ์และหลักการของการมีส่วนร่วม

เป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วม คือ การทำให้คนที่ถูกละเลยหรือถูกกีดกันให้ออกไปอยู่วงนอกของการพัฒนา ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับพัฒนาหรือการให้คนที่อยู่วงนอกของการพัฒนา เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่วงในเพื่อกระจายผลการพัฒนาให้ครอบคลุมถ้วนทั่ว ให้ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมในการบริโภคผลผลิตทางสังคม ทั้งในส่วนที่เป็นกิจกรรม โครงการ หรือ การดำเนินงานของรัฐ รวมทั้งกิจกรรม โครงการและการดำเนินชีวิตของประชาชนหรือชุมชนโดยมีเป้าหมายให้ร่วมกันดำเนินการอย่างมีศักดิ์ศรีและมีสถานภาพเท่าเทียมกัน และเน้นที่การตัดสินใจในการเริ่มดำเนินการ การร่วมดำเนินการและร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย ดังนั้น ในการตัดสินใจใดใดก็ตามที่จะส่งผลกระทบต่อบุคคลใดบุคคลนั้นควรมีโอกาสในการตัดสินใจและมีสิทธิ์ในการกำหนดเหตุการณ์ให้เป็นไปตามที่เขาต้องการและกำหนดไว้ นั่นคือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ย่อมมีสิทธิและอำนาจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดสถานการณ์ให้เป็นไปในแนวทางที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งหมดจะยอมรับและนำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งเป็นการลดการพึ่งพารัฐในเรื่องของบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ และเน้นการพัฒนาที่เริ่มจากระดับล่างขึ้นไปสู่ระดับบน (ศิริกาญจน์ โกลุมภ์, 2541)

จุดเด่นของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีจุดเด่น 3 ประการหลัก (Hirsch, 1990 อ้างถึงใน ศิริกาญจน์ โกลุมภ์, 2541) คือ **ด้านบริบท (context)** การมีส่วนร่วมเป็นการนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพชุมชนอย่างแท้จริง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ **ด้านการปฏิบัติ (practical)** การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองในการร่วมกันทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความรู้สึกว่าคุณเองเป็นเจ้าของชุมชนและต้องการร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน มากกว่าการนำโครงการที่กำหนดทุกอย่าง จากภายนอกชุมชนมาเรียบร้อยแล้วและนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือ **ด้านจิตใจ (moral)** การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าคุณเองมีสิทธิในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตน

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการที่จะปฏิบัติงานร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมก็แยกออกเป็นหลายรูปแบบซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

2. ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

While (1982 อ้างถึงใน รจนา สุวรรณภา, 2546) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและควรทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เช่น การดำเนินงานตามที่ได้วางไว้
3. การแบ่งสรรประโยชน์จากโครงการที่ทำขึ้น

Cary (1976 อ้างถึงใน รจนา สุวรรณภา, 2546) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 5 รูปแบบดังนี้

1. เป็นสมาชิก (member)
2. เป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (attendance at meetings)
3. เป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (financial contribution)
4. เป็นกรรมการ (membership on committees)
5. เป็นประธาน (position of leadership)

นอกจากนี้ Cary ยังได้แบ่งรูปแบบของผู้มีส่วนร่วมออกเป็น 3 แบบ คือ

1. ผู้กระทำ (actor)
2. ผู้ได้รับผลประโยชน์ (recipient)
3. สาธารณชนทั่วไป (public)

Pauline Rose (2003) ได้กล่าวเกี่ยวกับชุมชนและการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและสามารถแปลความหมายได้แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม ซึ่งเขาแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ด้านที่ต่างกันคือ การมีส่วนร่วมที่แท้จริงและการมีส่วนร่วมเทียม

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine-participation) เช่น ประชาชนประยุกต์ความสามารถของตนมาใช้ในการตัดสินใจร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมเทียม (pseudo-participation) เป็นเพียงการให้ข้อมูล การให้แหล่งทรัพยากรเพื่อนำไปพัฒนาเท่านั้น

โศคเลย์และมาร์สเดน (1987 อ้างถึงใน ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2541) ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

1. การแบ่งสรรอำนาจและการได้รับทรัพยากรที่ขาดแคลนหายาก
2. การมีความพยายามอย่างจริงจังโดยกลุ่มคนที่จะควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง และ ปรับปรุงสภาพที่เป็นอยู่

3. การเปิดโอกาสให้บุคคลที่อยู่ในกลุ่มชั้นล่าง (from below) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ไพรัช เตชะรินทร์ (2527) จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) โดยไม่ผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ
2. ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (representative organization) เช่น กรรมการหมู่บ้าน หรือชุมชนกรรมการหมู่บ้าน
3. ประชาชนมีส่วนร่วมจากการเปิดโอกาสให้ (open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (non - representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญประชาชนให้เข้าร่วมด้านความคิด หรือบริจาคทรัพยากร

อุ้นตา นพคุณ (2546) ได้เสนอวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้

1. ในฐานะเป็นกลุ่มที่มารวมตัวกันประชุมระดมความคิดในภาคเอกชนหรือในภาครัฐ วิธีการให้สมาชิกขององค์กรหรือสมาชิกได้มารวมกลุ่มและระดมความคิดในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (adult learning) และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (group dynamic)
2. การประชาพิจารณ์ (public learning) เป็นการรับฟังความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาและปัญหาชุมชน หรือแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
3. คณะกรรมการหรือกลุ่มทำงาน ในประเทศไทยองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จะใช้รูปแบบคณะกรรมการหรือกลุ่มทำงาน ในการให้เจ้าหน้าที่ พนักงาน หรือข้าราชการได้มีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาโปรแกรม แต่วิธีการนี้จะมีผู้เข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก แต่สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็ว
4. วิธีการพัฒนาโปรแกรม คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนงาน การสร้างแผนการเรียนการสอน การนำแผนการเรียนการสอนไปปฏิบัติ และการประเมินผล

สรุปได้ว่าลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้หลายรูปแบบตามมุมมองและเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และนักวิชาการบางคนก็แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกไปตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะสามารถแบ่งแยกรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ครอบคลุม

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

John M. Cohen and Norman T. Uphoff (1980 อ้างถึงใน วราภรณ์ อยู่วัฒนา, 2544)

ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางในการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำประโยชน์แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการที่ดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของ

โครงการที่กระทำเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอดของโครงการทั้งหมด

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดความต้องการและปัญหา การลงมือปฏิบัติ การร่วมกันระหว่างองค์กรและประชาชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือก และตัดสินใจต่าง ๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากจะให้โปรแกรมมีความ โปร่งใสแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดคือ ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำลังทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตที่ แท้จริงและทำให้ชุมชนเข้มแข็ง (อุ๋นตา นพคุณ, 2546)

จากการนำเสนอลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม สามารถสรุปลักษณะ ของการมีส่วนร่วมตามลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 6 ด้าน

1. การมีส่วนร่วมด้านการค้นหาปัญหา การสำรวจปัญหา
2. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมด้านการลงทุน ทรัพยากร
5. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์
6. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและการประเมิน

จะเห็นว่า ไม่ว่าจะหน่วยงานใดก็มักจะมีความสัมพันธ์หรือมีส่วนร่วมกับหน่วยงาน อื่น ๆ ไม่เว้นแม้แต่โรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชนในหัวข้อต่อไป

4. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน

ทวน พิณรุพันธ์ (2529) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนไว้ ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน
2. โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
3. โรงเรียนเป็นองค์กรในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน
4. โรงเรียนเป็นองค์กรและตัวกลางที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงชุมชน
5. โรงเรียนเป็นแหล่งอบรมให้ชุมชน
6. โรงเรียน คือ แหล่งวิทยากรและแหล่งวิทยาการของชุมชน
7. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนตอบสนอง

ความต้องการของชุมชน และมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน

8. โรงเรียนไม่เพียงแต่รักษาและสืบทอดของเก่าเท่านั้น แต่ต้องเผยแพร่ความรู้ใหม่ และ ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ชุมชนอีกด้วย

9. เนื่องจากโรงเรียนเป็นของชุมชน ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง

10. โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อชุมชน ชุมชนจึงควรมีส่วนกำหนดเป้าหมายนโยบายและทิศทางของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน

ดังนั้นการที่โรงเรียนมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยแนวทางการจัดการเรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าชุมชนมีส่วนร่วมหรือเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนและชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันเกิดขึ้นก่อน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องผูกพันกันจนยากที่จะแยกออกจากกัน เพราะทั้งสองสิ่งต่างเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน โดยความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบสามารถเป็นเหตุให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ เช่นเดียวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนก็เป็นเหตุของการเกิดความสัมพันธ์ที่ดีหรือไม่ดีได้ด้วยเช่นกัน (ชูชาติ พวงสมจิตร, 2540)

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน และโรงเรียนยังเป็นองค์กรและตัวกลางที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนอีกด้วย ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้ (หวน พันธุ์พันธ์, 2529)

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
3. ทำให้ครูและผู้บริหารของนักเรียนและประชาชนในชุมชนเข้าใจซึ่งกันและกัน
4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา
5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
6. เพื่อให้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์
7. ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี
8. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนให้ชุมชน
9. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน
10. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่าง ๆ
11. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม

12. โรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน

13. โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความจำเป็นทั้งกับโรงเรียนและชุมชน และเป็นเหตุเป็นผลที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

6. เงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

อู๋หยี ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนแบ่งเป็น 2 เงื่อนไขหลักคือ เงื่อนไขที่พอเพียง (sufficient conditions) และเงื่อนไขที่จำเป็น (necessary condition)

โดยที่เงื่อนไขที่พอเพียงของการเกิดความร่วมมือและดำเนินความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้น มี 5 ประการคือ

1. มีวิสัยทัศน์ในเรื่องการศึกษาของชุมชนร่วมกัน การแสวงหากระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้เกี่ยวข้อง(ครู ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ชาวบ้านทั่วไป ภาคีอื่น ๆ) ในเรื่องการศึกษาและชุมชนเข้มแข็ง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการเกิดความร่วมมือ

2. การมีส่วนร่วมและความสนับสนุนจากภาคีอื่น ๆ เป็นเงื่อนไขที่จะทำให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้มากขึ้นเพราะในสถานการณ์ที่ชุมชนอ่อนแอ นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาความรู้ ความคิด ประสบการณ์ งบประมาณ ฯลฯ จากภายนอก เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือ และพัฒนาความร่วมมือนั้นไปสู่การผลักดันให้การศึกษาทำหน้าที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3. โครงสร้างของการจัดการศึกษาเป็นแบบแนวราบ เนื่องจากโครงสร้างของการจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็นแนวตั้ง ไม่เอื้อให้โรงเรียนทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างคล่องตัว ดังนั้นการเปลี่ยนโครงสร้างทางการศึกษาให้เป็นแนวราบจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นที่เอื้อให้โรงเรียนและชุมชนโดยทั่วไปเกิดความร่วมมือกันมากขึ้น คือ ลดโครงสร้างอำนาจที่มีหลายลำดับชั้นให้น้อยลง ตัดทอนให้บางส่วน (เช่น ผู้บริหารระดับอำเภอและโรงเรียน) มีอำนาจในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น-ชุมชน ได้มากขึ้น ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมริเริ่มการคิด การวางแผน มิใช่ทำตามคำสั่งดังเช่นที่ผ่านมา นอกจากนั้นจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและภาคีอื่น (ครอบครัว ชุมชน วัด องค์กรบริหารส่วนตำบล ฯลฯ) ให้มีความเสมอภาคมากขึ้น มีการกระจายแหล่งความรู้ให้หลากหลายไม่ผูกขาดเฉพาะในโรงเรียน

4. นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ เป็นเงื่อนไขให้เกิดความร่วมมือคือ การขยายเป้าหมายของรัฐในการจัดการศึกษา จากความต้องการของรัฐเพียงฝ่ายเดียว มาสู่ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การเลิกผูกขาดการจัดการศึกษาของรัฐ แล้วกระจายการศึกษาจากแหล่งเดียว (โรงเรียน) ไปสู่แหล่งความรู้ที่หลากหลาย การปรับปรุงระบบบริหารจัดการของโรงเรียน ให้เปลี่ยนจากระบบแนวตั้งเป็นแนวราบมากขึ้น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบโรงเรียน (รวมทั้งครู) ให้มีสัมมาทิฐิในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน และการปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชน และเอื้อให้เกิดการถ่ายทอดสติปัญญาอย่างต่อเนื่องของชุมชน

5. ชุมชนมีเงื่อนไขพื้นฐานเพื่อการพัฒนา เงื่อนไขนี้จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนและชุมชนให้เกิดได้ง่ายขึ้น เพราะการฟื้นฟูความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ต้องมีเงื่อนไขว่า ชุมชนดังกล่าว ยังมีทรัพยากรพื้นฐานคงเหลืออยู่เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล ผลผลิต ฯลฯ

นอกจากนั้นเงื่อนไขที่จำเป็นของการเกิดความร่วมมือและดำเนินความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้น มี 3 ประการคือ

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของตนเอง และการเรียนรู้ที่ดีที่สุดทางหนึ่งเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติทัศนคติดังกล่าวจะมีผลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นว่า ความร่วมมือกันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร แก่ตนเองและคนทั้งหมดที่ร่วมมือกัน ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น

นอกจากนั้น ทัศนคติดังกล่าวยังมีผลไปกำหนดกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันว่าจะต้องให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ของทุกภาค และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาการเรียนรู้และจิตสำนึกของคนทั้งหมด มิใช่มุ่งหมายเพียงผลสัมฤทธิ์ของงานเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

2. บุคลากรมีทัศนคติที่เคารพและเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาตนเองของมนุษย์ โดยไม่ยึดติดตามคุณค่าหรือค่านิยมที่สังคมกำหนดในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องของ "ความรู้" ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเกิดความร่วมมือ เนื่องจากทำให้บุคลากรในโรงเรียนไม่เห็นคุณค่าความร่วมมือกับชุมชน (เพราะเห็นว่าชาวบ้านไม่มีความรู้) ในทางตรงข้าม การเห็นคุณค่าและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกันย่อมเอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน ดังนั้นความร่วมมือ พึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเสมอภาค หรือบนโครงสร้างความสัมพันธ์แบบแนวราบ ที่ปราศจากคำสั่ง การชี้แนะ และครอบงำ ทัศนคติแบบนี้มีผลส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

3. บุคลากรมีทัศนคติที่เชื่อว่าความหลากหลาย (diversity) เป็นลักษณะแท้จริงของธรรมชาติและมีประโยชน์ในเชิงพัฒนา ความเชื่อดังกล่าวส่งเสริมให้บุคคลยอมรับความแตกต่างระหว่างกัน มีความคิดเห็นที่ยืดหยุ่น ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันได้ ฯลฯ

เงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นสามารถสรุปได้ว่าเงื่อนไขเกิดจากนโยบาย โครงสร้างของรัฐและเกิดจากตัวบุคคลทั้งบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน การเกิดความร่วมมือและการที่ความร่วมมือจะดำเนินการไปได้อย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างเงื่อนไขหรือพัฒนาเงื่อนไขที่จำเป็นนี้ให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในระหว่างการดำเนินการร่วมกัน

7. กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวถึงกระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. แสวงหาระบบหรือกลไกที่สร้างหรือพัฒนาบุคลากร ให้มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือแสวงหาช่องทางที่จะนำมาซึ่งการปรึกษาหารืออย่างจริงจังร่วมกัน ระหว่างผู้มองเห็นประเด็นปัญหาที่มีทัศนคติ หรือมีวิสัยทัศน์ร่วมกันอยู่แล้ว

2. เมื่อผ่านการปรึกษาหารือและปรึกษาร่วมกันแล้ว ขยายไปสู่การร่วมคิดวิเคราะห์ กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและวางแผนกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันจัดกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ และพัฒนาทัศนคติ ความสามารถ สติปัญญาของบุคคล เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเกิดบูรณาการในการศึกษาของชุมชน

3. จัดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการจัดการ ตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในข้อ 2 โดยมีการสรุปประเมินผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

4. แสวงหาแนวทางของทางการขยายความคิด กิจกรรม การเรียนรู้ การเรียนรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชนและภาคีต่าง ๆ เพื่อการขยายการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึงและผลักดันให้เกิดโครงสร้างของกิจกรรมแบบแนวราบอย่างต่อเนื่องในชุมชน

5. สืบเสาะหารูปแบบระบบของความร่วมมือและความสัมพันธ์กับภาคีอื่น ๆ ภายนอกชุมชน ที่จะพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งของบุคคล โรงเรียนและชุมชน เช่น เครือข่ายงานพัฒนาด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน

ชูชาติ พวงสมจิตร (2540) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย คือ

1. กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลัก และสถานะในช่วงที่เศรษฐกิจดี (2) ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง รูปแบบการปกครองท้องถิ่นกระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน และ (3) ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนไทย

2. กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความศรัทธาความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงสวัสดิภาพของบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน สถานภาพของคนในชุมชน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายของชุมชน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและการเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม

3. กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย (1) ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร รุ่นก่อนสร้างสมศรัทธาไว้ให้ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ผู้บริหารทำงานกับกรรมการศึกษาได้ดี ผู้บริหารและครูให้เกียรติและกำลังใจแก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถดี ผู้บริหารและครูประพฤติตนดี ครูรัก ผูกพัน และรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน มีครูเก่าแก่หรือศิษย์เก่าอยู่ในโรงเรียน ครูสนใจเด็กและสอนดี และคณะครูมีความสามัคคี (2) ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเป็นผู้เข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชนสร้างระบบที่เอื้อให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้ความเอื้อเพื่อแก่ชุมชนและสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน (3) ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมีแผนงานที่ดี มีความน่าเชื่อถือ เรื่องการเงิน และมีการพัฒนาที่ดี (4) ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน ความเป็นโรงเรียนของชุมชน ชื่อของโรงเรียน และการที่โรงเรียนเป็นแหล่งสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2541) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การศึกษาเพื่อหาคำอธิบาย เกี่ยวกับลักษณะและเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมรวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจากปรากฏการณ์ในชุมชน ผลการวิจัย พบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คือ เงื่อนไขทางด้านบริบทของชุมชน คือ เงื่อนไขที่เกี่ยวกับความคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และเงื่อนไขทางด้านโรงเรียนและที่สำคัญคือ การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกัน ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครูและผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน คือ 1)การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ 2)การสร้าง ความความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน 3)การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม 4)การสร้างกิจกรรม 5)การต่อรองเพื่อการดำเนินการ 6)การร่วมกันดำเนินการ 7)การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ 8)การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ ซึ่งจากกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้แบบแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีแบบแผนของการมีส่วนร่วมเป็นแบบเหลื่อมล้ำ (inequity participatory pattern) ตามบทบาทการมีส่วนร่วมคุณสมบัติของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมและกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งสามารถจำแนกตามหมวดหมู่ของคุณสมบัติ เป็น 3 แบบแผน คือ แบบแผนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (full participatory pattern) แบบแผนการมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน (partial participatory pattern) และแบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (marginal participatory pattern)

พรทิพา จุลสุคนธ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนวัดศรีนาครัตนาราม ตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาถึงกระบวนการดำเนินงาน ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และความรู้ ความเข้าใจของบุคลากรต่อการดำเนินการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพของสถานศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์

2. การเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นได้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 2 รูปแบบ คือ โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความสัมพันธ์ในทางเครือญาติระหว่างผู้นำชุมชน ภาวะผู้นำของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน และโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกระทรวง

ศึกษาธิการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ ได้นำไปสู่แนวทางปรับปรุงบทบาทของโรงเรียนกับชุมชนในการมีส่วนร่วมและดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งจะต้องหาวิธีการอย่างต่อเนื่องในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นประการสำคัญ

สมาน ศิริพูนสวัสดิ์ (2533) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประธานกรรมการกลางหมู่บ้านในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประธานกรรมการกลางหมู่บ้าน ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เฉพาะหมู่บ้านในโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ระหว่างปี 2522-2530 ผลการวิจัย พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์และใช้พยากรณ์การมีส่วนร่วมของประธานกรรมการกลางหมู่บ้านมี 3 ตัว คือ การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน การให้ความเอาใจใส่ในโครงการการศึกษานอกโรงเรียน การได้รับการศึกษาอบรมหรือเพิ่มเติมความรู้ มีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 39.31

วาด หนูมา (2540) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โรงเรียน ประถมศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อคุณภาพการศึกษา : ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีโรงเรียนดีเด่นรางวัลพระราชทาน ในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษามีประสิทธิผลต่อคุณภาพ การศึกษาพบว่า ทั้ง 2 กรณีมีชุมชนแวดล้อมโรงเรียนเป็น ชุมชนดั้งเดิมทั้ง 2 แห่ง และส่วนใหญ่มีรายได้น้อย แต่ชุมชน ก็ยังแบ่งเวลาเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้นักเรียน ได้รับการดูแลที่ดี มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีและสูงกว่าระดับที่น่าพอใจของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ คุณสมบัติผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องมีเวลา สัมพันธ์และเอื้ออาทรต่อชุมชน ความตั้งใจจริงในการพัฒนาโรงเรียนและความซื่อสัตย์ที่ชุมชนได้เห็นจึงทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ การพูด เสียสละ ซื่อสัตย์ การเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี และมีความสามารถเอาชนะจิตใจของชุมชนและครูได้ 2) กระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารและครูต้องแสดงความตั้งใจในการพัฒนาโรงเรียน และนักเรียนให้ชุมชนได้เห็น โดยผู้บริหารและครูต้องเข้าทำประโยชน์แก่ชุมชน คือ เยี่ยมเยียนชุมชน เยี่ยมนักเรียนที่มีปัญหาเจ็บป่วย และต้องช่วยงานบุญต่างๆ และกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนประสานงานให้หน่วยงานอื่นๆ มาทำประโยชน์แก่ชุมชนด้วย แล้วดึงชุมชนให้เข้าสู่โรงเรียน โดยโรงเรียนต้องสร้างศูนย์รวมใจของชุมชนขึ้นในโรงเรียน และสร้างกิจกรรมที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนได้

สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน อาทิ การตรวจตราความประพฤติและสนใจต่อการเรียนของนักเรียน และมีการนำศรัทธาทางศาสนามาชักจูงให้มีการบริจาคเงิน สิ่งของ และแรงงานในการพัฒนาโรงเรียน และการพัฒนานั้นจะยั่งยืน จะเกิดขึ้นเมื่อปฏิบัติเป็นระยะเวลานาน จนทำให้ชุมชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและครูเป็นสมบัติของเขา เขามีส่วนร่วมคิด วางแผน ดำเนินการ รับผิดชอบ ประเมินผล และรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ งานการเงินต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบอยู่เสมอ

กวิน เสือสกุล (2545) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของผู้ปกครองในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่บ้านอยู่ในระดับสูง และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่โรงเรียนและชุมชน อยู่ในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมโดยรวมทั้งที่บ้านและโรงเรียนและชุมชน เท่ากับ 2.04 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม จัดการศึกษาของผู้ปกครองที่บ้าน ได้แก่ อาชีพหลักของผู้ปกครอง ความเพียงพอของรายได้ การได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และการให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าในการจัดการศึกษา ส่วนปัจจัยการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาที่โรงเรียนและชุมชน ได้แก่ การ ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และถ้าเป็นภาพรวมได้แก่ สถานภาพสมรส ความเพียงพอของรายได้ การรับรู้ข่าวสารด้านการศึกษาและการได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ถ้ามีปัญหาส่วนใหญ่คือการไม่มีเวลาและมีข้อเสนอให้โรงเรียนประชาสัมพันธ์ข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียนอยู่เสมอ จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาต้องเห็นความสำคัญในบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องตามแนวทาง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจำเป็นต้องให้ผู้ปกครองทุกคนเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของคนทุกคน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประไพจิตร นิรัญชัยฐิติ (2545) ศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการพัฒนานักเรียน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียน พิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ความสามารถในการพัฒนานักเรียน และลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองมี 9 ตัวแปร และสามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองได้ ร้อยละ 27.4 ประกอบด้วย (1) เพศของผู้ปกครอง (2) อายุ (3) ความสัมพันธ์กับนักเรียน (4) ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียน การสอน

(5) หน้าที่ความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมของโรงเรียน (6) สังกัดโรงเรียน (7) ความพอใจในลักษณะของนักเรียน (8) การปฏิบัติงานและการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และ (9) การเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน การศึกษาตัวแปรที่ส่งผล ต่อความสามารถในการพัฒนานักเรียน พบว่ามี 10 ตัวแปร และสามารถอธิบายความแปรปรวน ของความสามารถในการพัฒนานักเรียนได้ร้อยละ 37.0 ประกอบด้วย (1) เพศของผู้ปกครอง (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) จำนวนบุตร (5) ความสัมพันธ์กับนักเรียน (6) ความ เข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอน (7) ความพอใจในลักษณะของนักเรียน (8) การปฏิบัติงาน และการจัดกิจกรรมของโรงเรียน (9) การเห็นคุณค่าของการได้รับการศึกษา และ (10) การเห็น คุณค่าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน การศึกษาลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครอง พบว่าผู้ปกครองจะเข้ามา มีส่วนร่วมในลักษณะกิจกรรมเสริมวิชาการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.24 รองลงมาเป็นกิจกรรม อื่น ๆ และกิจกรรมด้านวิชาการคิดเป็นร้อยละ 26.85 และ 25.37 ตามลำดับ 2. การศึกษาข้อมูล เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองกรณีตัวอย่างทั้ง 8 คน พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อระดับการมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองมี 6 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) สถานภาพสมรส (2) อาชีพ (3) ลักษณะเวลาการทำงาน (4) รายได้ (5) ความสัมพันธ์กับนักเรียน และ (6) หน้าที่ ความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมของโรงเรียน 3. การสังเคราะห์จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพสรุปได้ว่าตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ (1) ความสัมพันธ์กับนักเรียน และ (2) หน้าที่ความรับผิดชอบในการทำ กิจกรรมของโรงเรียน

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน เบื้องต้น ผู้วิจัยสรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ลักษณะองค์ประกอบของชุมชน และลักษณะของบุคคลในชุมชน
2. ปัจจัยด้านโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะของโรงเรียน การปฏิบัติงานภายในโรงเรียน และ ลักษณะของบุคลากรในโรงเรียน
3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สภาพการเมือง การปกครอง สังคมวัฒนธรรม และเทคโนโลยี

ตารางที่ 2.3 การสังเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนเบื้องต้น

ปัจจัยการมีส่วนร่วม	ปัจจัย							
	ชุมชน	ศิริกาญจน์	พรทิพา	สมาน	พิลึก	วาด	กวัน	ประไพจิตร
ปัจจัยด้านชุมชน								
1. สภาพทั่วไปของชุมชน								
1.1 ประวัติความเป็นมา/ลักษณะของชุมชน ความเป็นชุมชนดั้งเดิม	-	✓	-	-	-	✓	-	-
1.2 ศักยภาพ/ความพร้อมของชุมชน	✓	-	-	-	-	-	-	-
1.4 ความสัมพันธ์ภายในชุมชน	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
1.5 ทรัพยากร สภาพแวดล้อมของชุมชน	-	✓	-	-	✓	-	-	-
1.6 การตั้งถิ่นฐาน การตั้งบ้านเรือน	-	-	-	-	-	✓	-	-
1.7 สภาพทางสาธารณสุขโรค	-	-	-	-	-	✓	-	-
2. ผู้นำชุมชน								
2.1 ภาวะผู้นำ	✓	-	✓	-	-	-	-	-
2.2 ได้รับการศึกษาอบรมหรือเพิ่มเติมความรู้	-	-	-	✓	-	-	-	-
2.3 การมีความรู้ความเข้าใจในงาน ความเอาใจใส่งาน เอาใจใส่งาน มีวิสัยทัศน์	-	✓	-	✓	-	-	-	-
2.4 การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ การประสานงาน	-	-	-	✓	-	-	-	-
2.5 ต้องการเลื่อนฐานะทางสังคม	-	-	-	✓	-	-	-	-
2.6 เห็นความสำคัญต่อการศึกษา	-	✓	-	-	-	-	-	-
3. บุคคลในชุมชน								
3.1 สถานภาพสมรส	-	-	-	-	-	-	✓	-
3.2 รายได้และฐานะทางเศรษฐกิจ	-	-	-	-	-	-	✓	✓
3.4 เห็นคุณค่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน	-	-	-	-	-	-	-	✓
3.5 ความเข้าใจหลักสูตรการเรียนการสอน เข้าใจการมีส่วนร่วม	-	-	-	-	-	-	-	✓
3.6 ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน	✓	✓	-	-	-	-	-	-
3.7 ความห่วงใยสวัสดิภาพเด็ก เห็นแก่บุตรหลาน	✓	-	-	-	-	-	-	-
3.8 การเป็นศิษย์เก่า	✓	-	-	-	-	-	-	-
3.9 เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน หรือทำนุบำรุงโรงเรียน	✓	✓	-	-	-	-	-	-
3.10 ความพอใจในลักษณะของนักเรียน	-	-	-	-	-	-	-	✓
3.11 หน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมโรงเรียน	-	-	-	-	-	-	-	✓
3.12 สถานภาพของคนในชุมชน	✓	-	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ปัจจัยการมีส่วนร่วม	บริบท							
	ชุมชน	ศรัทธา	พรทิพา	สมาน	พิลึก	वाद	กวิน	ประไพจิตร
ปัจจัยด้านโรงเรียน								
1. ลักษณะโรงเรียน								
1.1 ที่ตั้งโรงเรียน	-	✓	-	-	-	✓	-	-
1.2 อัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียน	-	-	-	-	-	✓	-	-
1.3 อาคาร สถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์	✓	-	-	-	-	-	-	-
1.4 ประวัติความเป็นมา /ชื่อเสียง	✓	-	-	-	-	✓	-	-
1.5 ความศรัทธาของชุมชนต่อโรงเรียน	✓	-	-	-	-	-	-	-
1.6 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน	✓	-	-	-	-	-	-	-
2. การปฏิบัติงานของโรงเรียน								
2.1 ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน / ผลงานของโรงเรียน	✓	✓	-	-	-	-	-	✓
2.2 การเปิดโอกาสให้ชุมชน / การต้อนรับการให้เกียรติ	✓	-	-	-	-	-	✓	-
2.3 แผนโครงการ การสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	✓	-	-	-	-	-	-	-
2.4 การได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น	-	-	✓	-	-	-	-	-
2.5 มีความโปร่งใสในการทำงาน	✓	✓	-	-	-	-	-	-
2.6 การประชาสัมพันธ์	-	✓	-	-	-	-	✓	-
2.7 การให้บริการชุมชน	✓	✓	-	-	-	-	-	-
3. ผู้บริหาร								
3.1 สถานภาพสมรส	-	-	-	-	-	✓	-	-
3.2 เป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด	✓	✓	-	-	-	✓	-	-
3.3 ฐานะ	-	-	-	-	-	✓	-	-
3.4 การมีเวลาว่าง	-	-	-	-	-	✓	-	-
3.5 พลังอำนาจ ,ภาวะผู้นำ	✓	-	✓	-	-	✓	-	-
3.6 คุณลักษณะที่ดีและจริยธรรมของผู้บริหาร	✓	✓	-	-	✓	✓	-	✓
3.7 ทักษะผู้บริหาร มีความรู้ความสามารถ	✓	-	-	-	-	✓	-	-
3.8 การประสานงานและร่วมมือ	-	-	-	-	-	✓	-	-
3.9 ผู้บริหารคนเก่าสร้างศรัทธาไว้ให้	✓	-	-	-	-	-	-	-
3.10 ความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน การให้เกียรติ	✓	-	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ปัจจัยการมีส่วนร่วม	ประวัติดู							
	ชุมชน	ศิริกาญจน์	พรทิพา	สมาน	พิติก	วาด	กวัน	ประไพจิตร
4. ครูผู้สอน								
4.1 ครูเก่าแก่,ศิษย์เก่า	✓	-	-	-	-	-	-	-
4.2 ความผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน	✓	-	-	-	-	-	-	-
4.3 คณะครูมีความสามัคคี	✓	-	-	-	-	-	-	-
4.4 เป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด	-	✓	-	-	-	-	-	-
4.5 คุณลักษณะที่ดีและจริยธรรมของครู	✓	-	-	-	-	-	-	✓
5. คณะกรรมการสถานศึกษา								
5.1 ความรู้ความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์	-	-	-	-	✓	-	-	-
5.2 การเข้าใจบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษา /การวางแผนงาน	-	-	-	-	✓	-	-	-
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม								
1. เศรษฐกิจในท้องถิ่น	✓	✓	-	-	-	-	-	-
2. การเมืองการปกครองของท้องถิ่น	✓	✓	-	-	-	-	-	-
3. สังคม วัฒนธรรม	✓	✓	-	-	-	-	-	-

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจุบันจะเห็นว่ามี การสังเคราะห์งานวิจัยมากขึ้น ทั้งวิธีการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ และวิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณ โดยแยกกันอย่างชัดเจนว่า ถ้าข้อมูลในเชิงคุณภาพก็จะสังเคราะห์ด้วยวิธีเชิงคุณภาพ แต่ถ้าข้อมูลในเชิงปริมาณก็จะสังเคราะห์ด้วยวิธีเชิงปริมาณ จากการสืบค้นฐานข้อมูลศูนย์บรรณศาสตร์สนเทศ คณะครุศาสตร์ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยของศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยีไทย มีงานวิจัยเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 28 เรื่อง เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีวิเคราะห์อภิमान (meta-analysis) 16 เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีพรรณนา (narration) 8 เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान (meta-ethnography) 1 เรื่อง และสังเคราะห์แยกส่วนเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 3 เรื่อง ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 รายชื่อผู้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยและวิธีการสังเคราะห์งานวิจัย

ลำดับ ที่	ผู้ทำวิจัย(ปีที่ผลิต)	วิธีการสังเคราะห์งานวิจัย		
		meta- analysis	narration	meta- ethnography
1.	มานิตย์ โพธิกุล (2527)	✓		
2.	ยุวดี บุญยศรีสวัสดิ์ (2528)	✓		
3.	สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2531)	✓		
4.	สังัด อุทรานันท์ (2531)		✓	
5.	สายวรุณ บุญคง (2533)	✓		
6.	สุพัฒน์ สุขมลสันต์ (2534)	✓		
7.	ดุษฎี โยเหลา (2535)	✓		
8.	รัชนีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์ (2536)	✓		
9.	สุวรรณี เป็งย่อง (2536)	✓		
10.	สมจิต สวรรณไพบูลย์ (2536)	✓	✓	
11.	ทัศนีย์ วุฒิศาสตร์ (2538)	✓	✓	
12.	ธนากร กำเนิดดิษฐ์ (2538)	✓		
13.	พันธณี วิหคโต (2538)		✓	
14.	ปรีดา เบญจคาร (2539)	✓		
15.	สุวิมล ว่องวานิช,อลิศราชชาติ และประวีต เกราวรรณ์ (2539)		✓	
16.	พันธณี วิหคโต (2539)		✓	
17.	นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2541)	✓	✓	
18.	อิทธิฤทธิ์ พงษ์ปิยะรัตน์ (2542)	✓		
19.	นิตยา เหมอดโรสง (2543)	✓		
20.	แก้วตา คณะวรรณ และสุษาดา กรเพชรปานี (2543)		✓	
21.	อดุลย์ วังศรีคุณ (2543)			✓
22.	สินีนางู ลิขิตรัตน์เจริญ (2543)	✓		
23.	ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2544)	✓		
24.	ภิรดี วัชรสินธ์ (2544)	✓		
25.	วรรณิ อริยะสินสมบุรณ์ (2544)	✓		
26.	สุณา ณ สุโหลง (2545)		✓	
27.	นราทิพย์ พุ่มทรัพย์ (2545)		✓	
28.	พันธณี วิหคโต (2546)		✓	

จากตาราง 2.4 พบว่าการวิเคราะห์หรือภิมาน (meta-analysis) ได้รับความนิยมนจากนักสังเคราะห์งานวิจัยเป็นจำนวนมาก รองลงมาคือ การสังเคราะห์ด้วยวิธีแบบพรรณนา (narration) และมีงานวิจัยเพียงหนึ่งเรื่องที่ใช้การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน (meta-ethnograph) นอกจากนั้นยังพบว่า การสังเคราะห์งานวิจัยในเรื่องเดียวกันโดยใช้ทั้ง 2 วิธีคือการวิเคราะห์หรือภิมาน (meta-analysis) และการสังเคราะห์แบบพรรณนา (narration) ยังมีผู้สังเคราะห์จำนวนน้อย

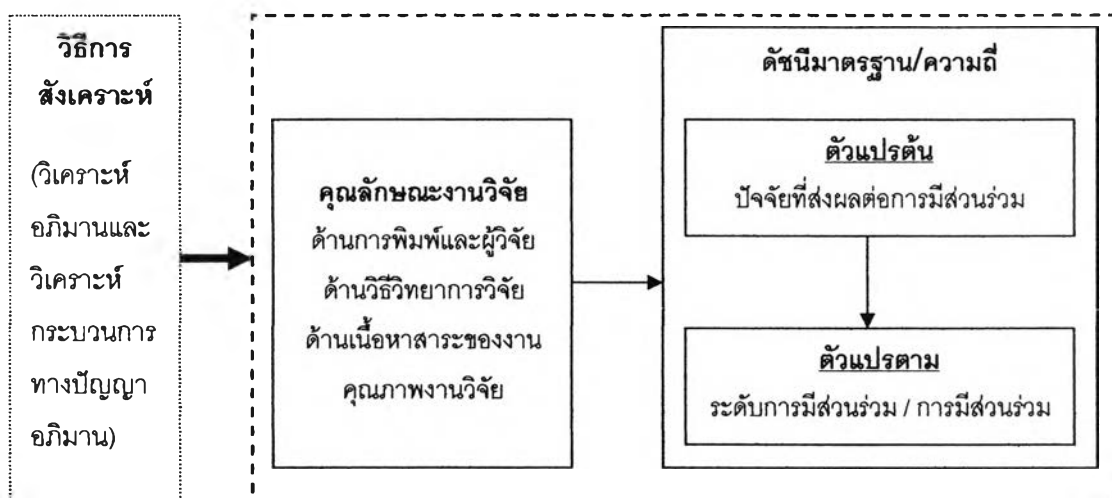
ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งควรจะนำงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในทุกรูปแบบมาสังเคราะห์ เพื่อให้เกิดข้อค้นพบที่มีความลึกซึ้งมากขึ้น และควรจะเลือกวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยให้เหมาะกับระเบียบวิธีวิจัยนั้น ๆ กล่าวคือ งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณควรใช้การสังเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์หรือภิมาน (meta-analysis) และงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควรใช้การสังเคราะห์แบบพรรณนา (narration) หรือการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน (meta-ethnograph) นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว ยังมีวิธีสังเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิมาน (meta-cognitive analysis) ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถสังเคราะห์ได้ทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ และยังไม่มียกวิจัยคนใดที่ทำการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิมานและการวิเคราะห์หรือภิมาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับการสังเคราะห์งานวิจัยประกอบด้วย วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์อภิमानและวิธีวิเคราะห์กระบวนการทางปัญญาอภิमानที่ส่งผลต่อผลการสังเคราะห์งานวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัย คือ คุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลต่อดัชนีมาตรฐานหรือความถี่คุณลักษณะงานวิจัย ได้แก่ ตัวแปรด้านการพิมพ์และผู้วิจัย ตัวแปรด้านวิธีวิทยาวิจัย ตัวแปรด้านเนื้อหาของสาระของงานวิจัย และตัวแปรคุณภาพงานวิจัย

ดัชนีมาตรฐานหรือความถี่ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนกับระดับการมีส่วนร่วมหรือการมีส่วนร่วม

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย